

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS
PRIE KRAŠTO
APSAUGOS
MINISTERIJOS

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS 2022

ANTRASIS
OPERATYVINIŲ
TARNYBŲ
DEPARTAMENTAS
PRIE KRAŠTO
APSAUGOS
MINISTERIJOS

LIETUVOS
RESPUBLIKOS
VALSTYBĖS
SAUGUMO
DEPARTAMENTAS

GRĖSMIŲ NACIONALINIAM SAUGUMUI VERTINIMAS 2022

TURINYS

ĮŽANGA	3
ĮVADINIS ŽODIS	5
SANTRAUKA	8
RUSIJA	12
BALTARUSIJA	25
KINIJA	30
KRIZIŲ REGIONAI	35
PRIEŠIŠKŲ ŽVALGYBOS IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA	39
KIBERNETINIS SAUGUMAS	45
INFORMACINIS SAUGUMAS	53
GRĖSMĖS KONSTITUCINEI SANTVARKAI	57
TERORIZMAS IR MIGRACIJA	61
EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS	66

ĮŽANGA

Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamento ir Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos grėsmių nacionaliniam saugumui vertinimas teikiamas visuomenei vadovaujantis Lietuvos Respublikos žvalgybos įstatymo 8 ir 26 straipsnių nuostatomis. Dokumente pateikiamas abiejų žvalgybos institucijų neįslaptintas grėsmių ir rizikos veiksnių Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui vertinimas.

Dokumente vertinami įvykiai, procesai ir tendencijos, apie kuriuos rinkti informaciją ir vertinti grėsmes Lietuvos žvalgybą įgalioja Lietuvos Respublikos valstybės gynimo tarybos patvirtinti žvalgybos informacijos poreikiai. Remiantis jais ir atsižvelgiant į ilgalaikes nacionalinį saugumą veikiančias tendencijas, dokumente vertinamos svarbiausios artimoje perspektyvoje (2022–2023 m.) Lietuvos nacionaliniam saugumui galinčios kilti grėsmės ir rizikos veiksniai. Ilgalaikių tendencijų vertinimai pateikiami apžvelgiant iki 10 metų perspektyvą.

Informacija, kuria remiantis padaryti vertinimai šiame dokumente, baigta rinkti 2022 m. vasario 4 dieną.

Dokumente vartojamų vertinimo tikimybių ir laiko perspektyvų reikšmės:

< 25 %	25–50 %	50–75 %	> 75 %
MAŽAI TIKĖTINA	NEATMESTINA	TIKĖTINA	LABAI TIKĖTINA

Artimiausia: iki 6 mėn.	Artima: nuo 6 mėn. iki 2 m.	Vidutinė: nuo 3 iki 5 m.	Ilgalaikė: nuo 6 iki 10 m.
-------------------------	-----------------------------	--------------------------	----------------------------

Plk. ELEGIJUS PAULAVIČIUS
Antrojo operatyvinių tarnybų departamento
prie KAM direktorius

A handwritten signature in blue ink, corresponding to the name ELEGIJUS PAULAVIČIUS.

DARIUS JAUNIŠKIS
Valstybės saugumo departamento
direktorius

A handwritten signature in blue ink, corresponding to the name DARIUS JAUNIŠKIS.

ĮVADINIS ŽODIS

Gerbiami skaitytojai,

Džiaugiamės galėdami pristatyti septintąjį Antrojo operatyvinių tarnybų departamento prie Krašto apsaugos ministerijos ir Valstybės saugumo departamento parengtą Grėsmių Lietuvos nacionaliniam saugumui vertinimą.

Vykdydami Lietuvos Respublikos valstybės gynimo tarybos mums iškeltus uždavinius kasdien stebime ir vertiname grėsmes, kurias mūsų valstybei ir visuomenei kelia priešiškos užsienio valstybės, jų ginkluotosios pajėgos, žvalgybos tarnybos, ekonominė įtaka, dezinformacija ir asmenys, nusiteikę imtis radikalių ekstremistinių ar teroristinių veiksmų. Mes nevertiname kitų mūsų šaliai kylančių rizikų – gyventojų socialinės atskirties, demografinių, ekologinių ar švietimo problemų. Šios temos labai svarbios šalies raidai, tačiau jos nėra žvalgybos tarnybų darbo objektas.

Lietuvai ir mūsų transatlantiems sąjungininkams jau seniai neteko patirti tokio stipraus autoritarinių valstybių spaudimo. Didžiuliu iššūkiu mūsų valstybei tapo Baltarusijos režimo organizuota migracijos krizė. Minsko politinė laikysena rodo jo nusiteikimą ir toliau gilinti konfliktą su Lietuva ir Vakarais. Agresyvi Kinijos politika didins Lietuvai ekonomines, kibernetines ir informacines grėsmes. Didžiausia, potencialiai egzistencinė, grėsmė Lietuvai ir kitoms regiono valstybėms yra ir išliks Rusija. Grasindama įsiveržti į Ukrainą ir sukelti konfliktą Europoje ji siekia priversti Vakarus pripažinti jos teisę nustatyti kaimyninių valstybių

politikos kryptis, atšaukti NATO sprendimus stiprinant Lietuvos ir dalies kitų Aljanso sąjungininkų saugumą. Siekdama savo tikslų Maskva naudojami Minsko kuriamu nestabilumu prie Lietuvos ir kitų kaimyninių valstybių sienų, kartu su Pekinu mėgina nusverti Vakarų lyderystę.

Norime, kad Lietuvos gyventojai žinotų, jog priešiškų valstybių žvalgybos tarnybos gali mėginti pasinaudoti jų žiniomis, ryšiais, manipuluoti asmeniniais interesais ar silpnybėmis, sukiršinti ar išprovokuoti. Jos bando verbuoti mūsų šalies gyventojus, įsilaužinėja į jų kompiuterius, siekia klaidinti ir skaldyti visuomenę skleidžiamos dezinformaciją. Tikimės, kad toks žinojimas praplės mūsų visuomenės akiratį, padės kritiškai suvokti ir vertinti tikrovę, sustiprins kiekvieno asmens ir valstybės atsparumą.

Didžioji dalis žvalgybos tarnybų informacijos yra įslaptinta. Viešinti jos negalime. Todėl dalis mūsų teiginių neatskleidžia jautrių detalių ir gali skambėti aptakiai. Nepaisant to, šis vertinimas atspindi Lietuvai kylančių grėsmių ir iššūkių esmę. Jis yra mūsų tarnybų atliekamų žvalgybos procesų ir tarpusavio sąveikos rezultatas. Pristatydami jį esame objektyvūs ir įmanomai atviri.

15min.lt / Scanpix nuotrauka

SANTRAUKA

■ **Didžiausią grėsmę Lietuvai kelia agresyvi Rusijos užsienio politika ir karinis potencialas.**

Kremlius neutralizavo opoziciją savo šalyje ir užsitikrino valdantįjį režimą tenkinantį politinį stabilumą. Rusijos ekonomines ir socialines problemas, visuomenės nepasitenkinimo režimo politika apraiškas Kremlius laiko ne savo valdžios neefektyvumo rezultatu, bet tariamai priešiškos Rusijai Vakarų politikos pasekme. Todėl režimas vis agresyviau kovoja su tariamais vidaus ir išorės priešais, eskaluoja karines grėsmes kaimyninėms valstybėms ir Vakarams siekdamas, savo supratimu, užkardyti pavojus Rusijai.

■ **Karinė galia yra Rusijos tarptautinės įtakos pagrindas.**

Rusijos ginkluotosios pajėgos (GP) ir ypač greitas sprendimų priėmimo procesas įgalina Kremlį grasinti kariniu konfliktu siekiant formuoti tarptautinio saugumo politikos darbotvarkę, sustiprinti Maskvos derybinę poziciją jai svarbiais klausimais, patikrinti Vakarų valstybių reakcijas ir vienybę, atsakyti į Rusijai nepriimtinius užsienio valstybių sprendimus. Rusija siekia įtikinti tarptautinę bendruomenę, kad yra pasirengusi karinei konfrontacijai, jeigu jos interesų nebus paisoma. Kremliaus režimo agresyvumas ir nuosekliai stiprėjantis Rusijos karinis potencialas ir toliau kels didžiausią grėsmę regiono valstybių, tarp jų ir Lietuvos, nacionaliniam saugumui.

■ **Didėja Baltarusijos režimo keliami grėsmė Lietuvos ir kitų regiono valstybių saugumui.**

Minsko agresyvumas ES kaimynių atžvilgiu atitinka Kremliaus interesus. Baltarusijos režimo organizuota migracijos krizė Lietuvos ir kitų kaimyninių ES šalių pasienyje prisidėjo prie Rusijos siekio gilinti Vakarų šalių saugumo problemas. Su ES valstybėmis konfrontuojantis Minskas tapo dar labiau priklausomas nuo Maskvos. Kremliaus remiamas Baltarusijos autoritarinis režimas įgyja vis daugiau totalitarizmo bruožų. Rusijos GP vienetai ir karinė aviacija manevruoja Baltarusijoje prie Lietuvos ir kitų kaimyninių valstybių sienų. Minsko ir Maskvos karinis bendradarbiavimas intensyvėja.

■ **Agresyvėja autoritarinės Kinijos užsienio politika, ekonominė ir informacinė veikla.**

Ji nutaikoma prieš valstybes, kurios mezga glaudesnius ryšius su Taivanu, išsako susirūpinimą žmogaus teisių padėtimi Kinijoje, riboja Kinijos kompanijų skverbimąsi į strateginę reikšmę turinčius ūkio sektorius. Siekdama pakeisti šių valstybių poziciją, Kinija įšaldo diplomatinis santykius su jomis, pažemina diplomatinio atstovavimo lygį, kuria kliūtis jų prekybai, investicijoms, blogina verslo aplinką. Kinija kompleksiskai taiko daugelį išvardytų spaudimo priemonių Lietuvai dėl sprendimo pasitraukti iš 17+1 bendradarbiavimo formato ir Taivaniečių atstovybės atidarymo.

■ **Priešiškų valstybių žvalgyba prieš Lietuvą išlieka intensyvi.** Rusijos ir Baltarusijos žvalgybos tarnybos bando verbuoti į jas vykstančius Lietuvos gyventojus, aktyviai veikia prieš jų režimams oponuojančius asmenis ir organizacijas, dėl persekiojimo atvykusius į Lietuvą ar kitas kaimynines valstybes. Rusijos ir Kinijos žvalgybos aktyviai šnipinėja kibernetinėje erdvėje. Pasinaudojusios kibernetinio saugumo spragomis viešojo ir valstybinio sektoriaus IT infrastruktūroje jos perima informaciją ir ją naudoja įgyvendindamos savo režimų interesus bei rengdamos įtikinamas informacines operacijas prieš Lietuvą.

■ **Suaktyvėjo Rusijos ir Baltarusijos propagandistų veikla prieš Lietuvą.** Padaugėjo jų bandymų Lietuvoje gauti medžiagos kuriamai produkcijai. Tam dažnai išnaudojami Lietuvoje gyvenantys prokremliški politiniai marginalai. Minsko režimui sukėlus migrantų krizę, Rusija ir Baltarusija organizavo intensyvią bei agresyvią propagandos kampaniją prieš Lietuvą, Lenkiją ir kitas regiono valstybes. Minėtų valstybių propagandistai konstitucinei santvarkai kompromituoti išnaudojo 2021 m. Lietuvoje vykusias didelio masto protesto akcijas. Prokremlišką propagandą Lietuvoje bandė skleisti ir Rusijos žvalgybos tarnybos.

■ **Islamistinio terorizmo grėsmė Lietuvoje yra maža, tačiau išlieka neatmestina dešiniojo ekstremizmo pasekėjų mėginimų rengti išpuolius rizika.** Lietuvoje gyvena kelios dešimtys dešiniojo ekstremizmo ideologiją skleidžiančių asmenų, kurių veikla socialiniuose tinkluose kelia riziką valstybės saugumui. Į Lietuvą bandė patekti keliolika su teroristinėmis ar ekstremistinėmis organizacijomis ir radikalia ideologija siejamų žmonių. Daugelyje kitų ES šalių terorizmo grėsmė išlieka didelė. Tiesioginę teroro aktų grėsmę Europoje kelia ne tik teroristinės organizacijos, bet ir tiesiogiai su jomis nesusiję radikalūs individai.

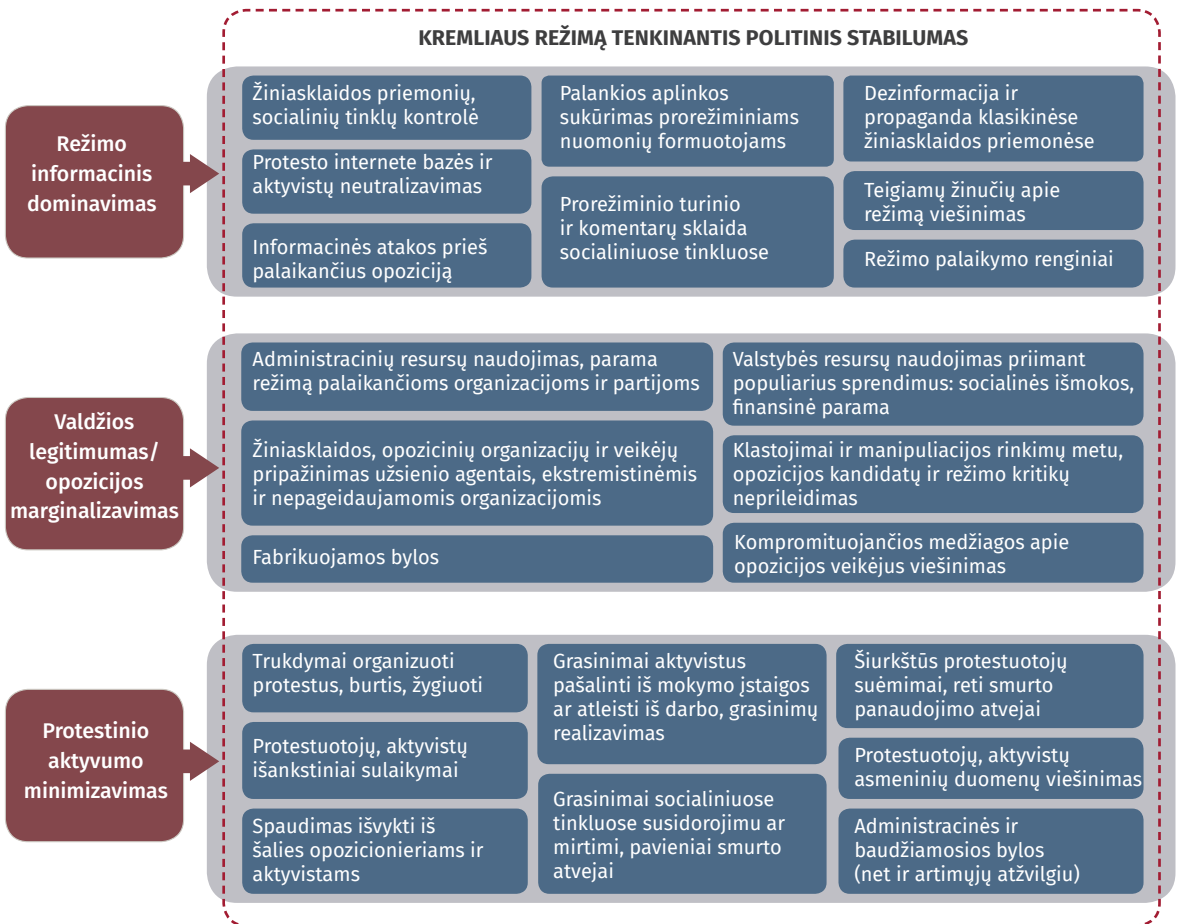
RUSIJA

STIPRINDAMAS REPRESIJAS KREMLIUS SIEKIA ĮTVIRTINTI REŽIMO VALDŽIĄ DEŠIMTMEČIAMS

Kremlius neutralizavo nesisteminę opoziciją ir užsitikrino valdantįjį režimą tenkinantį politinį stabilumą. Su nesėkmingai bandyto nunuodyti Aleksejaus Navalno grįžimu į Rusiją ir jo suėmimu susijusius neramumus Kremlius sėkmingai išnaudojo siekdamas užkardyti opozicijos veiklą: represijos ir bauginimai masiškai taikyti rėmusiems protesto akcijas, demonstracijų dalyviams iškeltos administracinės ir baudžiamosios bylos net ir dėl visiškai nesusijusių kriminalinių kaltinimų, aktyvistai spaudžiami išvykti iš šalies.

Spaudimo priemonės taikomos ne tik nesistemeinei opozicijai, bet ir populiariausiems nuosaikiems opozicionieriams ar net režimą palaikančios Komunistų partijos (KPRF) nariams, išsakantiems kritišką nuomonę apie Kremlį. Tapo akivaizdu, kad Kremlius nebetoleruoja konkurencijos net ir su sistemeine opozicija ir siekia užtikrinti, kad visuose valdžios lygmenyse būtų režimui visiškai ištikimi ir pavaldūs politikai. Represijų formos nėra naujos, tačiau šiuo metu jos naudojamos nebe atsirenkant atskirus taikinius, o masiškai. Ne tik opozicijos dalyvavimas rinkimuose, bet ir aktyvesnė opozicinė veikla Rusijoje tapo beveik neįmanoma.

Valdantysis režimas vykdo net ir Rusijos mastais beprecedentį spaudimą nepriklausomai žiniasklaidai – „nepageidaujamos organizacijos“ arba „užsienio agentais“ paskelbti žymiausi tiriamosios žurnalistikos interneto portalai, TV kanalas „Dožd“, dešimtys žurnalistų. Kremlius įžvelgia grėsmę bet kokiaje veikloje, jei ją remia Vakarai – tokia parama išprovokuoja režimo spaudimą ir represijas net ir politine veikla neužsiimančioms nevyriausybinėms organizacijoms.

Kremliai parankios politinės aplinkos sukūrimo ir opozicijos neutralizavimo priemonės

Siekis išlaikyti politinį stabilumą Kremliai tampa svarbesnis už demokratinį legitimumą. 2021 m. rugsėjį vykusiuose rinkimuose užtikrintai nugalėjo režimo partija „Vieningoji Rusija“ (išlaikė konstitucinę daugumą Valstybės Dūmoje) ir valdžios remiami kandidatai, nors tokį rezultatą pavyko pasiekti tik represijomis, manipuliuojant rinkimų procesu ir klastojant rezultatus. Nepriklausomi stebėtojai ir opozicijos atstovai kritikavo rinkimų procedūras ir pranešė apie gausius pažeidimus, bet oficialios institucijos atmetė kritiką ir apkaltino oponentus Rusijoje ir veikėjus iš užsienio bandymais informacinėmis ir kibernetinėmis atakomis diskredituoti balsavimą.

Kremlius vis daugiau dėmesio ir išteklių skiria kovai su tariamais vidaus ir išorės priešais, valstybės kontrolei visose srityse, o ne Rusijos atvirumui ir patrauklumui, socialiniam saugumui ir žmonių gerovei. Tai atsispindi ir 2021 m. patvirtintoje nacionalinio saugumo strategijoje, kuri savo antivakarietišku iš esmės skiriasi nuo 2015 m. versijos. Rusija pateikiama kaip apgulta tvirtovė, kurią Vakarai stengiasi izoliuoti, vykdo politinį, ekonominį, informacinį ir kultūrinį spaudimą, siekia išprovokuoti ilgalaikį nestabilumą Rusijoje. Atsakas šioms grėsmėms – suverenumo ir „tradicinių rusų tautos vertybių“ išlaikymas, apsaugojimas nuo išorės kišimosi į vidaus reikalus ir galios visose srityse didinimas. Karinio saugumo srityje tai išreiškiama „aktyvios gynybos“ koncepcija, kurios esmę sudaro aktyvus preventyvus grėsmių kūrimas oponentams, kad būtų užkardytos grėsmės Rusijai.

Argumentuodamas poreikiu stiprinti valstybės kibernetinį saugumą, Kremlius didina galias kontroliuoti bet kokią skaitmeninį turinį valstybės teritorijoje. Rusija yra išvysčiusi įtakingą biurokratinį aparatą, atsakingą už informacinio saugumo klausimus. Didžioji dalis aukščiausias pareigas užimančių informacinio saugumo politikos formuotojų turi patirties tarnybos jėgos struktūrose, o šiuo metu dirba valstybinėse ir nevalstybinėse institucijose – taip sudaromos palankios sąlygos glaudžiai bendradarbiauti.

Vladimiras Putinas (69 m.), Saugumo tarybos sekretorius Nikolajus Patruševs (70 m.), Federalinės saugumo tarnybos (FSB) direktorius Aleksandras Bortnikovas (70 m.), Užsienio žvalgybos tarnybos (SVR) vadovas Sergejus Naryškinas (67 m.), gynybos ministras Sergejus Šoigu (66 m.), užsienio reikalų ministras Sergejus Lavrovas (71 m.). Kad senstantis elitas išliktų valdžioje, Rusijoje imta keisti įstatymus, numačiusius, kad valstybės tarnautojai ir pareigūnai pareigas gali eiti iki 70 metų

TASS / AP/ Scanpix nuotraukos

Kremliaus režimas tampa vis labiau autoritarinis, grindžiamas asmenybės kultu, o pagrindiniais V. Putino rėmėjais valdžios struktūrose ir valstybinėse korporacijose („Gazprom“, „Rosneft“, „Rostech“, „Rosatom“) lieka senstantis elitas, sudarytas iš draugų ir artimųjų arba jų patikėtinių. Režimo nomenklatūra laikosi nuostatos, kad net ir pasitraukus V. Putinui išliks jo sukurtas šalies valdymo modelis. Tai rodo, kad Kremlius neketina keisti savo politikos, pasižyminčios stagnacija, vidinėmis represijomis, izoliacionizmu ir agresyvumu kitų šalių, ypač kaimyninių, atžvilgiu. Šios tendencijos didina Lietuvai keliamą ilgalaikę Rusijos grėsmę.

RUSIJOS SPAUDIMAS UKRAINAI RODO, KAIP MASKVOS KARINĖ GALIA KELIA GRĖSMĘ REGIONO STABILUMUI

Nesikeičiant Rusijos valdančiojo režimo struktūrai, nekinta ir režimo atstovų suvokimas apie strateginę šalies aplinką ir Maskvos užsienio politikos tikslus. Vienas iš prioritetinių Rusijos tikslų – kontroliuoti buvusių ir esamų NVS šalių užsienio politiką, kad ji kuo labiau sutaptų su Maskvos interesais. Šis Rusijos tikslas nekinta nuo Sovietų Sąjungos griūties, nes nėra jokių veiksmų, galinčių Kremlių atgrasyti jo siekti.

Rusijos konfliktas su Ukraina yra svarbiausias pavyzdys, rodantis, kad tokia Maskvos politika veikia ne visada. Kremliaus bandymas nuo 2014 m. jėga priversti Ukrainą nusileisti ir sutikti su Maskvos keliamomis sąlygomis sukėlė priešingą efektą, nei tikėjosi Rusija, pradėjusi konfliktą. Nors Rusijos agresija dar labiau skatina Kijevą suartėti su Vakarais, Maskva verčiau renkasi toliau aštrinti konfliktą, o ne realiai derėtis, ieškoti konsensuso, atsisakyti ambicijų palaužti Ukrainą.

2021 m. spalį Rusijos ginkluotosios pajėgos pradėjo perdислоkuoti dalinius Ukrainos kryptimi. Smolensko srities Jelnios vietovėje, okupuotame Kryme ir kitose vietovėse netoli Ukrainos sienos buvo dislokuoti kariniai vienetai iš Rusijos Vakarų, Pietų ir Centro karinių apygardų. Dalinių telkimą lydėjo Kremliaus atstovų kaltinimai Ukrainai ir NATO sąjungininkams. Kijevas buvo kaltinamas pasirošimu jėga užimti vadinamąsias Donecko ir Luhansko respublikas. Aljansas kritikuotas dėl to, kad neva kursto Ukrainos agresyvumą, aprūpina ginkluote ir

rengia karines pratybas Juodosios jūros regione. Tokia Rusijos karinė veikla ir politinė retorika iš esmės atkartoją 2021 m. pavasario įvykius, kai prie Ukrainos sienų ir Kryme netikėtai sutelktos Rusijos pajėgos grasino pradėti puolimą, o jos propagandos kanalai kūrė pretekstą tokiam puolimui pateisinti.

Rusijos karinių pajėgų telkimas prie Ukrainos sienų

■ Rusijos karinių dalinių telkimo rajonai   ← Rusijos karinio spaudimo kryptys   ■ Rusijos okupuotos Ukrainos teritorijos

Šis Rusijos spaudimo Ukrainai atvejis gerai iliustruoja Kremliaus veikimo modelį – grasinti įsiveržti į suverenią valstybę, kad priverstų ją ir karinio konflikto vengiančią tarptautinę bendruomenę priimti Rusijos valdantįjį režimą tenkinančius sprendimus. Karinė galia ir jau ne kartą pademonstruota valia ją panaudoti (Sakartvele, Ukrainoje, Sirijoje, Kalnų Karabache) siekiant politinės naudos yra Rusijos tarptautinės įtakos pagrindas. Dauguma Rusijos politinės ir karinės vadovybės atstovų įsitikinę, kad jos karinis pajėgumas priverčia Vakarų rimtai vertinti Maskvos politinius reikalavimus. 2021 m. lapkričio 18 d. V. Putinas viešai pareiškė, kad NATO šalys liovėsi „paviršutiniškai“ žiūrėti į Maskvos braižomas „raudonąsias linijas“ tik tada, kai Rusijos daliniai buvo sutelkti prie Ukrainos sienų.

Kremlius prieštarauja Ukrainos euroatlantinio bendradarbiavimo iniciatyvoms, bendriems kariniams mokymams su NATO sąjungininkais, letalinės ginkluotės tiekimui ukrainiečių pajėgoms. Ukrainos priėmimą į NATO ir ypač Aljanso karinės infrastruktūros elementų atsiradimą šioje šalyje Rusija ne kartą įvardino kaip griežtą jos reakciją sukelsiančius veiksmus. Vienintelė Maskvai priimtina Kijevo politikos kryptis – suteikti Rusijos kontroliuojamoms Donecko ir Luhansko sričių teritorijoms ypatingąjį statusą Ukrainos sudėtyje ir susitaikyti su tuo, kad Ukrainos užsienio ir saugumo politikos gaires nustatinės Maskva. Agresyvūs Rusijos kariniai manevrai ir retorika dar kartą patikino ir kitas su Rusija artimai politiškai ir ekonomiškai bendradarbiaujančias šalis, kad jų savarankišką politiką Maskva toleruoja tiek, kiek ji neprieštarauja Kremliaus interesams.

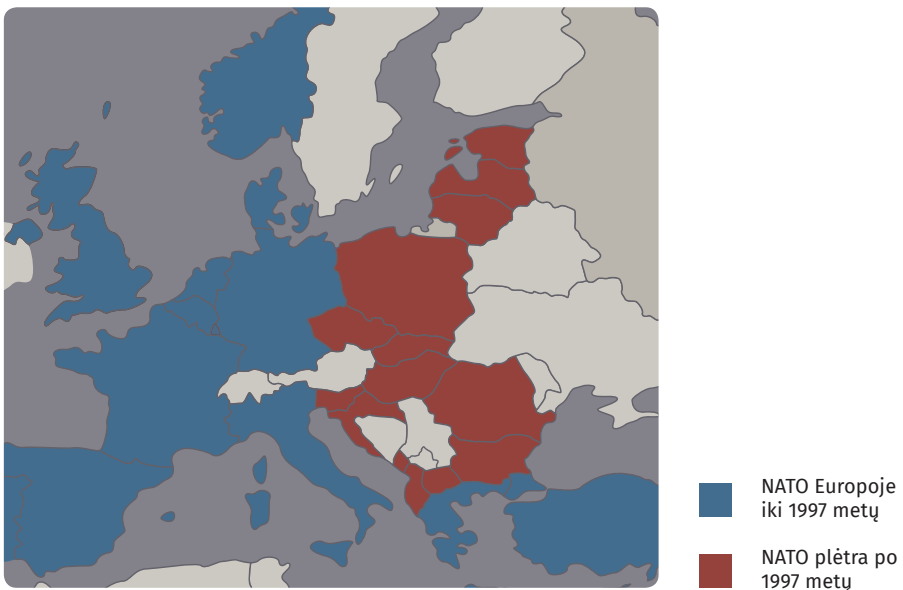
Grasinti greitai karinės galios panaudojimu Rusijai leidžia jos pajėgumas formuoti greitai (per 24–48 val. nuo įsakymo gavimo) reaguojančias bataliono taktines grupes, kurias sudaro 700–800 karių. Šių grupių skaičius nuolat auga – 2016 m. gebėjusi suformuoti 96 tokias grupes, 2021 m. Rusija galėtų suburti jau 168. Iš profesionalių karių formuojamos bataliono taktinės grupės gali būti naudojamos ne tik kovinėms misijoms, bet ir įtikinamoms galios demonstravimo operacijoms, sutelkiant pajėgas reikalinguose rajonuose. Pajėgų augimo tendenciją rodo ir 2021 m. vasarą Rusijos gynybos ministro Sergejaus Šoigu duoti pažadai iki metų pabaigos šalies vakaruose suformuoti 20 naujų karinių dalinių.

Rusijos karinis potencialas, gebėjimas greitai dislokuoti pajėgas ir ypač greitas ir centralizuotas sprendimų priėmimo procesas įgalins Kremlių ir ateityje pasitelkti karinį spaudimą kaip svarbią priemonę siekiant valdančiojo režimo interesų. Grasindama panaudoti karines pajėgas Rusija gali siekti sustiprinti savo derybinę poziciją sprendama jai svarbius tarptautinio saugumo klausimus politinio formato susitikimuose, siekdama patikrinti Vakarų ar kitų kaimyninių valstybių lyderių (pvz., naujai išrinktų valstybių vadovų) reakcijas, demonstruodama nepasitenkinimą NATO pratybomis ar dalinių dislokavimu, atsakydama į Vakarų sankcijas. Taip pat Maskva įtikinės tarptautinę bendruomenę, kad bet kokie bandymai sulaukyti ar atgrasyti Rusiją sulauks griežto jos atsako. Esą vienintelis būdas pagerinti saugumo padėtį – ieškoti kompromiso su Rusija.

Toks Maskvos elgesys, labai tikėtina, lems įtampos padidėjimą su Rusija besiribojančiuose regionuose, įskaitant ir Baltijos regioną. Tai neigiamai veiks Lietuvos saugumo aplinką, didins incidentų riziką. Vis dėlto realias karines operacijas Rusija pradeda tik įsitikinusi, kad tikėtina jų nauda atsvers galimus nuostolius. Potencialaus priešininko karinis pajėgumas ir NATO saugumo garantijos yra svarbiausi Rusijos karines ambicijas ribojantys veiksniai. Todėl didėjantys Baltijos valstybių nacionaliniai ir regione dislokuoti Aljanso kariniai pajėgumai mažina tikimybę, kad Rusija ryšis panaudoti karinę jėgą prieš Baltijos valstybes.

Grasindama įsiveržti į Ukrainą, Rusija 2021 m. gruodžio 17 d. pavišino savo reikalavimus NATO ir JAV. Jais Maskva siekia sukurti įtakos zoną, kurioje galėtų riboti NATO šalių karinę veiklą, įgyti veto teisę dėl tolesnės Aljanso plėtros, gynybinių pajėgumų stiprinimo Lietuvoje ir kaimyninėse NATO šalyse.

Pagrindiniai Rusijos reikalavimai NATO ir JAV:

- Nepriimti į NATO Ukrainos ir Sakartvelo.
- Atitraukti NATO karinius dalinius iš valstybių, įstojusių į Aljansą po 1997 metų.
- Nerengti didesnių nei brigados lygmens mokymų netoli Rusijos sienų.
- Nevykdyti jokios karinės veiklos Ukrainoje, Rytų Europoje, Pietų Kaukaze ir Centrinėje Azijoje.
- Nedislokuoti artimesnio ir vidutinio nuotolio raketų teritorijose, iš kurių jos galėtų pasiekti taikinius Rusijoje.

NORS „ZAPAD 2021“ VYKO KAIP PLANUOTA, RUSIJA PASINAUDOJO MOKYMAIS PASIŪSDAMA POLITINĘ ŽINIĄ NATO

Baltarusijos ir Rusijos Vakarų karinės apygardos poligonuose pernai tradiciškai vyko strateginiai ginkluotųjų pajėgų mokymai „Zapad 2021“. Oficialiai skelbta, kad mokymai vyko rugsėjo 10–16 d., tačiau įvairūs jų elementai buvo stebimi nuo vasaros vidurio.

Nurodytas mokymų tikslas buvo patikrinti Rusijos ir Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų sąveiką ir gebėjimus užtikrinti šalių saugumą, tačiau Maskvai ne mažiau svarbus (o gal net svarbesnis) buvo ir „Zapad 2021“ lydintis politinis kontekstas.

Visų pirma, Rusija pabrėžė, kad į mokymus pakviestų sąjungininkų skaičius yra didžiausias iš visų iki šiol vykusių Rusijos strateginių mokymų. Nors ne visos kviestos valstybės atvyko į mokymus, Rusijai buvo svarbu parodyti, kad, nepaisant sankcijų, ji nėra izoliuota ir geba sutelkti bendrų interesų vienijamų sąjungininkų koaliciją.

Be to, pasinaudodama „Zapad 2021“, Rusija pasiuntė ir keletą prieštaringų pranešimų. Oficialiosios Maskvos retorika per mokymus buvo palyginti nuosaiki: įprastai kartota, kad mokymai grynai gynybiniai, nors juose šalia iš tiesų vykdytų manevrinės gynybos veiksmų svarbų vaidmenį vaidino ir puolamojo pobūdžio elementai.

Vienas iš mokymų „Zapad 2021“ puolamojo pobūdžio elementų – kovos technikos desantavimas Kaliningrado srityje

Reuters / Scanpix nuotrauka nuotrauka

Tarsi prieštaraudama kalboms apie „Zapad 2021“ rutiniškumą, Rusija skelbė, kad mokymai yra atsakas į NATO veiksmus. Iš tiesų Rusija strateginius mokymus rengia kasmet, o jų mastas būtų panašus net jeigu ir nebūtų jokių tariamų „priešiškų“ oponento veiksmų.

Savo pareiškimais Rusija taip pat parodė, kad jos deklaruojamas skaidrumas išlieka formalus. Nors „Zapad 2021“ vyko prognozuojamai, karių skaičius buvo didesnis nei deklaruota. Rusijos politinė ir karinė vadovybė manipuliavo mokymų mastu. Pagal Maskvos prisiimtus tarptautinius įsipareigojimus (Vienos dokumento reikalavimus), šalis, rengianti mokymus, kuriuose dalyvauja 13 tūkst. karių, įsipareigoja kviešti mokymų stebėtojus iš užsienio. Rusija deklaravo santykinai mažą dalyvių skaičių (iki 13 tūkst. karių), kad jį viršijusi nebūtų įpareigota kviešti mokymų stebėtojų, bet kartu viešuose pareiškimuose išpūsdavo jį iki 200 tūkst. karių. Šiomis manipuliacijomis siūstos kelios žinios: rodytas atviras abejingumas tarptautiniams susitarimams, pademonstruota, kad Vienos dokumentas neužtikrina Rusijos įsipareigojimo deklaruoti visų mokymų dalyvių ir, pabrėžiant didžiulį mokymų mastą, mėginta sustiprinti atgrasymo efektą.

Dar viena žinia, kurią Rusija nusprendė pasiųsti pasinaudodama į strateginius mokymus prie NATO rytinio flango nukreiptu dėmesiu, yra kaltinimai dėl neva Aljanso pažeidžiamų 1997 m. NATO ir Rusijos steigiamojo akto nuostatų. Maskvos teigimu, naujųjų NATO narių teritorijose negali būti dislokuotos nuolatinės reikšmingos kovinės pajėgos. Rusijos vertinimu, tokiais pajėgumais gali būti laikoma brigada. Iš tiesų tokio punkto 1997 m. pasirašytame dokumente nėra – jame minimas tik susitarimas, kad naujosiose NATO šalyse nebūtų dislokuojami branduoliniai pajėgumai, o, kalbant apie reikšmingų ginkluotųjų pajėgų dislokavimą, Rytų ir Vidurio Europos regionas nėra nurodomas. Be to, Steigiamajame akte yra kalbama apie tuometę saugumo aplinką, kurią pakeitė pačios Rusijos agresyvumas ir karinės galios didinimas. Rusija pažeidžia Steigiamojo akto įsipareigojimus mažinti konvencinių ir branduolinių pajėgų apimtį, laikytis ginkluotės kontrolės susitarimuose numatytų principų, nepaiso pamatinio punkto – gerbti valstybių suverenumą ir teritorinį vientisumą. Karinės operacijos Ukrainoje ir Sakartvele, vidutinio nuotolio antžeminių raketų dislokavimą apribojusios INF sutarties pažeidimai, karinių pajėgumų vystymas Vakarų strategine kryptimi, Vienos dokumento normų nesilaikymas – visi šie Maskvos veiksmai rodo, kad ji pati nėra linkusi laikytis susitarimų, kurie neatitinka jos strateginių interesų.

Pasinaudodamas šiuo Rusijos retorikoje įsišaknijusiu melagingu pretekstu, Rusijos užsienio reikalų ministras Sergejus Lavrovas besibaigiant „Zapad 2021“ net pasiūlė sprendimą: Rusija svarstys Vakarų siūlymus patobulinti Vienos dokumento procedūras, jeigu NATO atitrauks pajėgas iš naujųjų Aljanso narių, tai yra ir Lietuvos, esą taip sugrįždama prie NATO ir Rusijos steigiamojo akto laikymosi. Taip mokymais „Zapad 2021“ ir ypač juos lydėjusiais politiniais pareiškimais Rusija atvirai parodė, kad ignoruoja tarptautinius susitarimus ir taip elgsis toľ, kol NATO neatsižvelgs į Rusijos keliamas sąlygas. Tokia pozicija prieštarauja pačios Rusijos propaguojamam „saugumo nedalomumo“ principui, kurio esmė – šalys negali didinti savo saugumo, mažindamos kitų šalių saugumą.

Mokymais „Zapad 2021“ Rusija siekė pademonstruoti karinę galią Vakarams
AFP / Scanpix nuotrauka

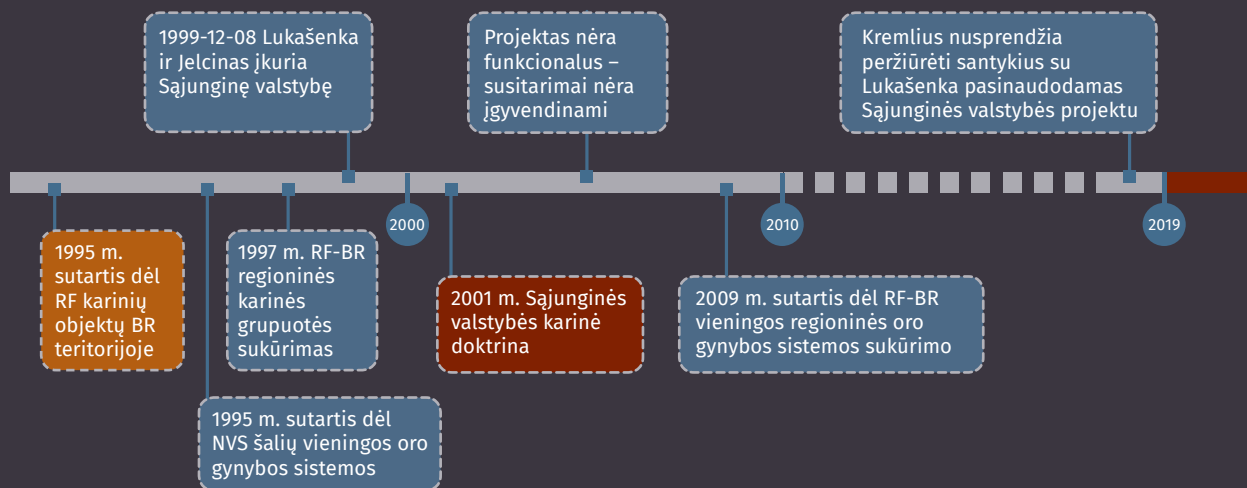
PARAMOS SIEKIANČIŲ IR AGRESYVIŲ POLITIKĄ VAKARŲ ATŽVILGIU VYKDYTI ALEKSANDRAS LUKAŠENKA YRA NAUDINGAS KREMLIUI

Kremlius prisiminė Sąjunginės valstybės (SV) projektą 2018 m. pabaigoje, kai Maskvoje vis garsiau imta kalbėti apie pernelyg brangiai kainuojantį Baltarusijos diktatorių A. Lukašenką. Maskvos finansiniam elitui ypač neįtikėjo Baltarusijai taikomos įvairios nuolaidos – žemesnė nei rinkos Rusijos tiekiamų gamtinių dujų kaina ir įvairios mokesčių lengvatos Baltarusijai. Kremliaus erzino A. Lukašenkos vykdyta savarankiška užsienio politika – A. Lukašenka nepripažino Krymo Rusijos dalimi, pataikavo Vakarams, siekdamas atsvaros derybose su Rusija.

Situacija Baltarusijoje yra pasikeitusi iš esmės. Dėl represijų Baltarusijoje ir agresyvios režimo užsienio politikos ES kaimynių atžvilgiu A. Lukašenka nebegali balansuoti tarp Rytų ir Vakarų. Tai atitinka Kremliaus interesus. Be to, derantis dėl energetinių išteklių tiekimo, buvo sumažinta parama Baltarusijai, o SV programomis panaikintos spragos, leidusios Baltarusijai į Rusiją reeksportuoti europietišką produkciją nemokant mokesčių į Rusijos valstybės biudžetą.

Labai tikėtina, kad, Kremliaus vertinimu, šiuo metu Rusijai nėra tikslinga kištis į Baltarusijos vidaus reikalus bandant pakeisti stabilia tapusią padėtį. Artimoje perspektyvoje šalių politinė integracija nėra numatoma, tokių susitarimų nepavyko pasiekti ir SV derybose. Visgi tikėtina, kad Kremlius turi ilgalaikį tikslą didinti savo įtaką Baltarusijoje – to bus siekiama pagal aplinkybes naudojant tiek SV formatą, tiek kitus instrumentus.

▼ POLITINĖ INTEGRACIJA – SĄJUNGINĖS VALSTYBĖS PROJEKTAS

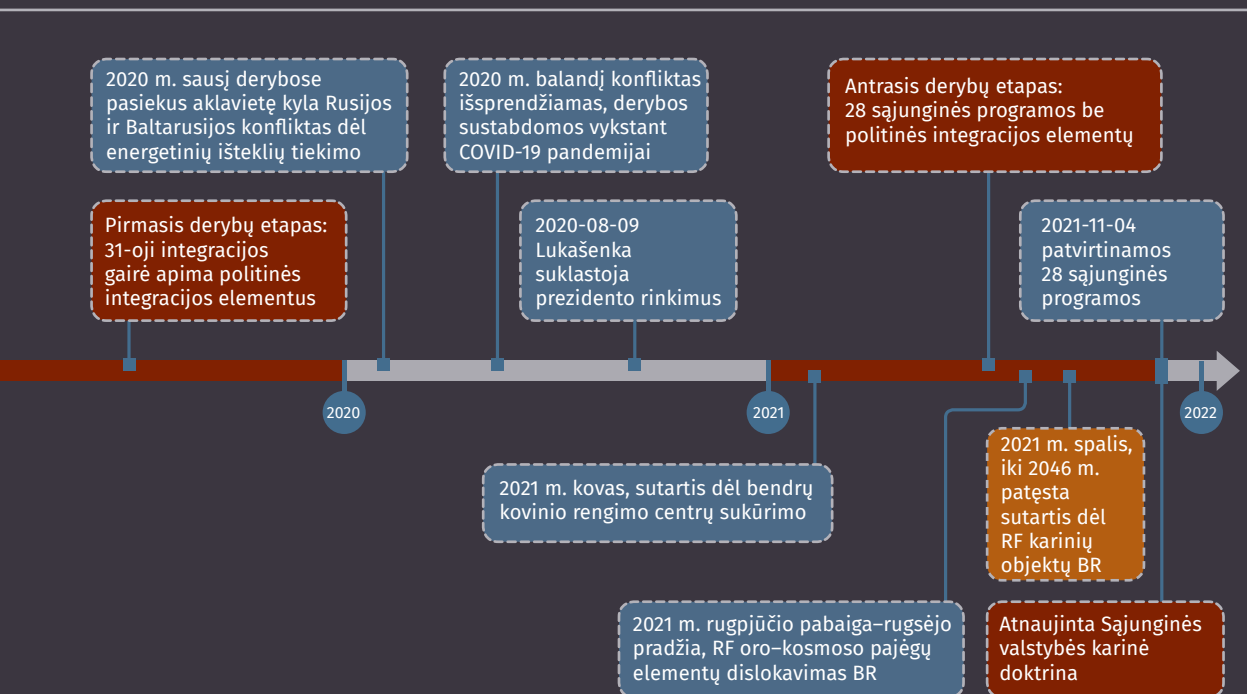

▲ RUSIJOS IR BALTARUSIJOS KARINIS BENDRADARBIAVIMAS

Karinis Baltarusijos ir Rusijos bendradarbiavimas intensyvėja. Rusija Baltarusijos teritorijoje dislokavo Oro–kosmoso pajėgų elementus, pasirašyta nauja Sąjunginės valstybės karinė doktrina, 25 metams pratęsta sutartis dėl Rusijos karinių objektų (43-ojo ryšių su povandeniniais laivais centro Vileikoje ir išankstinio priešraketinio perspėjimo stoties prie Hancavičų) Baltarusijoje, gauta modernios šarvuotosios kovos technikos. Pirmą kartą šalių gynybos ministerijos pasirašė penkerių metų strateginio bendradarbiavimo programą.

Nuo 2013 m. keliamą Rusijos ginkluotųjų pajėgų Baltarusijoje nuolatinio dislokavimo (karinės bazės) klausimą A. Lukašenkai pavykdavo atmesti. Vis dėlto A. Lukašenkos politiniam savarankiškumui mažėjant ir, neatmestina, Rusijai spaudžiant, ši pozicija iš dalies pasikeitė. 2021 m. kovą Baltarusijos ir Rusijos gynybos ministerijos sutarė įkurti tris bendrus kovinio rengimo centrus, iš kurių vienas Baltarusijoje būtų skirtas daugiafunkčių orlaivių Su-30SM įguloms ir oro gynybos personalui, kuris gebėtų naudotis moderniomis oro gynybos sistemomis, rengti. 2022 m. sausį ir vasarį Rusija karinių mokymų pretekstu dislokavo Baltarusijoje naikintuvus, atakas ir transporto sraigtasparnius, tankais ir artilerija ginkluotus sausumos pajėgų dalinius, Oro desanto kariuomenės ir jūrų pėstininkų vienetus. Taip pat buvo dislokuoti modernūs zenitinių raketų kompleksai S-400. Didžioji dalis Rusijos pajėgų į Baltarusiją vyko net iš Tolimųjų Rytų.

Rusija, dislokavusi savo dalinius Baltarusijoje, grasino Ukrainai įsiveržimu iš Šiaurės taip demonstruodama apsisprendimą pradėti karinį konfliktą, jeigu Vakarai nesutiks su 2021 m. gruodžio 17 d. paviėšintais Maskvos reikalavimais NATO ir JAV. Šis atvejis akivaizdžiai parodo, kad Rusija gali naudotis Baltarusijos teritorija įgyvendindama agresyvią politiką prieš užsienio valstybes.

	Bombonešių skrydžiai		2021-11-11 Tu-160
	2021-11-10 Tu-22M3		2021-11-12 RF ir BR GP karių desantas

Baltarusijos režimui keliant įtampą dėl nelegalios migracijos prie ES sienų, Rusija parodė paramą Minskui, o Vakarams demonstravo jo priklausomybę nuo Maskvos. Rusija lapkritį surengė strateginės aviacijos bombonešių skrydžius Baltarusijos oro erdvėje ir Oro desanto kariuomenės desantavimo pratybas, per kurias desantuota 250 Rusijos ginkluotųjų pajėgų karių.

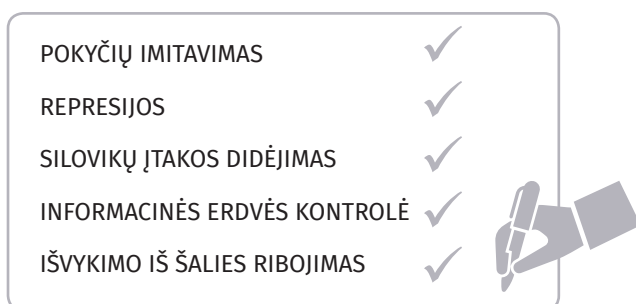
BALTARUSIJA

A. LUKAŠENKA VALDŽIĄ IŠLAIKO REPRESIJOMIS IR BAUGINIMU

Per praėjusius metus A. Lukašenka išsaugojo valdžią šalyje ir stabilizavo režimą. Opozicijos protestai neatsinaujino ir, tikėtina, režimas šiuo metu nejučia tiesioginės grėsmės savo išlikimui iš šalies vidaus. Siekdamas visiškai neprarasti visuomenės paramos ir sustiprinti savo galimybes išlikti valdžioje kuo ilgiau, A. Lukašenka organizuoja režimo spektaklį – paskelbta amnestija keliolikai suimtų protestuotojų, parengtos Konstitucijos pataisos, sukurta nauja valstybinė šventė – Tautos vienybės diena. Tačiau mažai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje režimas pradės dialogą su opozicija.

Siekiant efektyvesnės visuomenės kontrolės, keičiami įstatymai, griežtinama teisinė atsakomybė už nusižengimus, skiriamas didesnis dėmesys *silovikų* vaidmeniui valstybėje. Šimtai Telegram kanalų, baltarusiams tapusių naujienu šaltiniu, paskelbti ekstremistiniais, už jų prenumeravimą ir dalijimąsi gresia ne tik administracinė, bet ir baudžiamoji atsakomybė. Persekiojama už tautinės balta-raudona-balta vėliavos ir nacionalinio simbolio *Pahonia* demonstravimą. Opozicijos nariai įtraukiami į oficialų KGB skelbiamą teroristų sąrašą, o į svarbius valstybės postus skiriami patikimais laikomi *silovikai*. Siekiant išvengti galimų protestų, 2022 m. sausį turėję vykti vietos rinkimai nukelti į 2023 m., kai vietos ir Parlamento rinkimai bus rengiami kartu. Tai rodo, jog režimas nepasiruošęs rizikuoti ir siekia atidėti politinės sistemos stabilumo išbandymą.

Nukreipdamas represijas į visus valstybės gyventojus, režimas kuria totalinės kontrolės ir neišvengiamos bausmės pojūtį. Baltarusijoje persekiojami nepalankią nuomonę ar veiksmą viešai ar net privačiai išreiškę paaugliai, pensininkai, mokytojai, studentai, gamyklų darbininkai, valdininkai ir kiti. 15 parų areštas gali būti skiriamas už tautinių spalvų lipduką prie namų durų ar neigiamą komentarą apie teisėsaugos pareigūnus socialiniuose tinkluose. Pandemijos valdymo pretekstu Baltarusijos piliečiams apribota teisė išvykti iš šalies, siekiant juos kontroliuoti ir atgrasyti nuo režimui nepriimtinių veiksmų.

Siekdamas išvalyti informacinę erdvę nuo nepalankių pranešimų, režimas išskirtinį dėmesį skiria opoziciškai nusiteikusiems baltarusių ar net rusų žurnalistams, portalams, tinklaraštininkams. Užblokuotas didžiausias naujienų portalas *tut.by*, persekiojami iš Varšuvos veikiančio nepriklausomo TV kanalo „Belsat“ žurnalistai. Po nepalankaus straipsnio apie per susišaudymą nukautą KGB darbuotoją nutraukta Rusijos dienraščio *Komsomolskaja pravda v Baltarusi* veikla.

Autoritarinis A. Lukašenkos režimas įgyja vis daugiau totalitarizmo bruožų. Jis nebeapsitenkina tik politine šalies kontrole, o siekia visų Baltarusijos gyventojų paklusnumo viešojoje ir privačiojoje erdvėje. Apribota gyventojų judėjimo laisvė, jei nesuveikia savicenzūra, blokuojamos ir likviduojamos ne tik informacinės priemonės, bet ir įvairios nevyriausybinės organizacijos. Galiausiai, didžioji ekonomikos dalis valdoma režimo arba su juo susijusių asmenų. Toks tik represijomis besiremiantis ir nė menkiausios pagarbos žmogaus gyvybei ir orumui neturintis režimas yra didelis nestabilumo regione šaltinis.

Imituoiant palaikymą režimui, Minske atidaryta drabužių su A. Lukašenkos frazėmis parduotuvė

Sergei Shelega / BelTA / TASS / Scanpix nuotrauka

A. LUKAŠENKOS ATSAKAS TARIAMIEMS UŽSIENIO PRIEŠAMS – ĮVAIRIOS ASIMETRINĖS POVEIKIO PRIEMONĖS

Ilgalaikis A. Lukašenkos tikslas – režimo legitimumo pripažinimas ir santykių su Vakarais normalizavimas. Artimiausioje perspektyvoje Minskui aktualiausia sustabdyti naujų sankcijų režimui priėmimą. Pageidautina, kad būtų atšauktos ir anksčiau įvestos sankcijos. Savo tikslams pasiekti A. Lukašenka prieš Lietuvą ir kitas Vakarų kaimynes naudoja įvairias asimetrinio pobūdžio spaudimo priemones.

Grasinanti retorika

Siekdamas įbauginti Lietuvos politikus ir visuomenę, A. Lukašenka viešai ir neviešai grasi per Baltarusiją keliaujančių Lietuvos piliečių ir tranzitu gabenamų prekių saugumui. Taip pat grasino augsiančia nelegalia migracija, tabako ir narkotinių medžiagų kontrabanda į Lietuvą.

Diplomatinis spaudimas

Reaguodamas į Lietuvos suteiktą prieglobstį iš Baltarusijos pasitraukusiai opozicijos lyderei Sviatlanai Cichanouskajai, A. Lukašenka išsiuntė iš Minsko beveik visus Lietuvos diplomatus.

Propaganda ir dezinformacija

Savo veiksmams pateisinti režimas kuria propagandą. Ją tikisi diskredituoti priešininkų veiksmus, skatinti nepasitikėjimą Lietuvos valdžia ir Lietuvoje veikiančia Baltarusijos opozicija. Režimas naudojosi surežisuota migrantų krize diskredituoti kaimynines ES valstybes dėl žmogaus teisių pažeidimų.

Teisinės priemonės

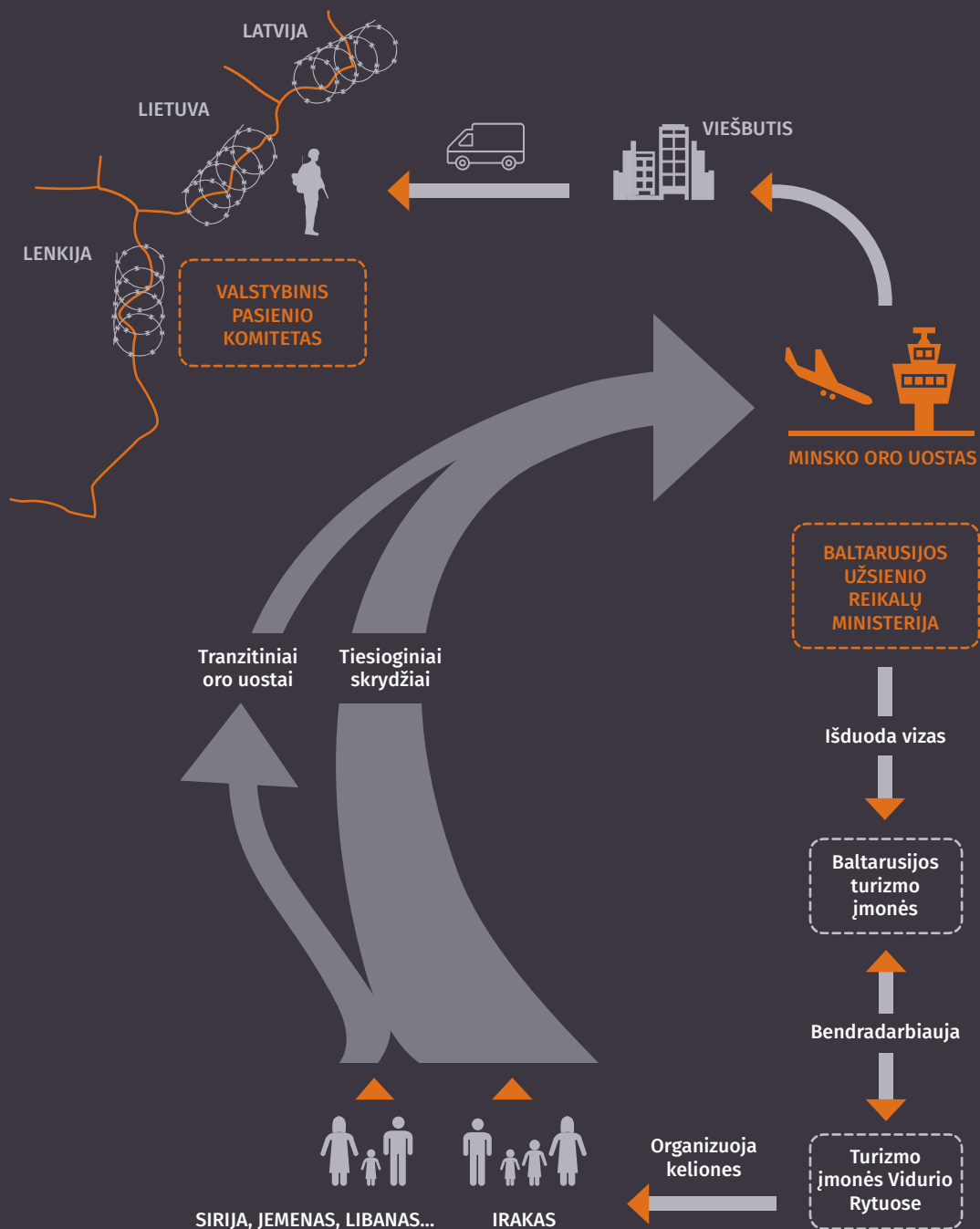
Baltarusijos režimas teigė organizuojantis tyrimus byloms prieš Lietuvą kelti, naudojasi tarptautiniam teisiniam bendradarbiavimui skirtais kanalais persekioti opozicijos narius.

Ekonominis spaudimas

Baltarusijos valstybinė įmonė „Belneftechim“ 2021 m. sustabdė naftos produktų eksportą per Klaipėdos jūrų uostą. Labai tikėtina, kad A. Lukašenka taip tikėjosi nubausti Lietuvą ir parodyti palankumą Kremliai, kuris baltarusiškų naftos produktų nukreipimu į savo uostus buvo suinteresuotas ir šį klausimą dvišaliuose susitikimuose kėlė jau kurį laiką.

Nelegali migracija

Viešais teiginiais, kad nestabdys migracijos į ES, A. Lukašenka skatino nelegalią migraciją per Baltarusiją. Organizuojant nelegalią migraciją, dalyvavo tiek Baltarusijos valstybės institucijos, tiek finansine nauda suinteresuotas turizmo sektorius, žmonių kontrabandininkai ar net pavieniai Baltarusijos piliečiai, teikdavę pavežėjimo automobiliu į pasienį paslaugas. Turizmo agentūrų įsitraukimas ir geras Minsko pasiekiamumas oro transportu nulėmė, kad Irako ir kitų Vidurio Rytų valstybių piliečiams keliauti į Baltarusiją tapo lengva ir paprasta. Baltarusijos pasieniečiai tapo tiesioginiais režimo sprendimų įgyvendintojais.

KINIJA

KINIJA VYKDO AGRESYVESNĘ UŽSIENIO POLITIKĄ IR STIPRINA STRATEGINĘ KONKURENCIJĄ SU VAKARAIŠ

Kinija keičia savo strateginę laikyseną imdamasi vykdyti agresyvią užsienio politiką, asimetrinę ir nesąžiningą ekonominę veiklą, informacines ir dezinformacijos kampanijas, siekdama plėsti savo įtaką pasaulyje. Kinija demonstruoja agresyvesnę diplomatinę kultūrą. Kinijos diplomatai ir aukščiausi pareigūnai užsienio informacinėje erdvėje (ypač socialinėje žiniasklaidoje) ir tarptautiniuose forumuose platina Kinijos komunistų partijos (KKP) ideologiją ir griežtai reaguoja į bet kokią kritiką valdančiajam režimui. KKP pabrėžia tariamą jos autoritarinio valdymo modelio pranašumą prieš Vakarų taikomą valdymo modelį. Agresyvią viešąją komunikaciją taip pat lemia baudimo ir skatinimo sistema šalies pareigūnams, nesilaikantiems KKP ideologinio kurso.

Kinijos prezidentas Xi Jinpingas KKP hierarchijoje yra centrinė figūra, be jo žinios nepriimami jokie reikšmingi vidaus ir užsienio politikos sprendimai. Xi Jinpingui lojalių naujosios kartos lyderių partijoje paieška, KKP Centrinio komiteto naujoji ideologinė rezoliucija, įtvirtinanti prezidento vaidmenį šalies istorijoje, iliustruoja, kad Xi Jinpingas, labai tikėtina, sieks trečiosios kadencijos 2022 metais.

Kinija aktyviai įsitraukia į globalios politikos formavimą ir savo interesams išnaudoja dalyvavimą daugiašalėse organizacijose, keisdama šių organizacijų komunikaciją ir veiklą. Jungtinės Tautos (JT) yra pagrindinė Kinijos tarptautinės politikos darbotvarkės platforma, kurioje Pekinas siekia įgyti daugiau sprendimų priėmimo galios. Kinija plečia strateginę įtaką organizacijoje naudodamasi vadovų pozicijomis, vykdydama lobistinę veiklą, siekdama įgyti besivystančių valstybių paramą ir teikdama reikšmingą finansinę paramą organizacijos veiklai. Kinijos ir Rusijos veiksmų koordinavimas JT Saugumo Taryboje silpnina organizacijos narių galimybes efektyviai spręsti tarptautines saugumo problemas ir keičia žmogaus ir kitų teisių sampratą autoritarinėms valstybėms palankia linkme. 2021 m. Kinija palaikė Rusijos prieštaravimą dėl Sirijos balsavimo teisės atšau-

kimo Cheminio ginklo draudimo organizacijoje. Abi šalys prieštaravo Lenkijos inicijuotai rezoliucijai dėl cheminio ginklo konvencijos įgyvendinimo. Jungtinėse Tautose Kinija ir Rusija bendrai inicijavo rezoliucijas dėl kosmoso erdvės teisės aktų, palankių jų vystomiems kosmoso pajėgumams.

Kinija skatina NATO ir ES narių susiskaldymą jos atžvilgiu. Kinija siekia paveikti ES ir NATO valstybių pozicijas diplomatinio spaudimu ir ekonominės įtakos priemonėmis, susilpninti ES ir Aljanso politinę sanglaudą sprendžiant su Kinija susijusius klausimus. Nors šiuo metu Kinija nekelia tiesioginės karinės grėsmės Aljansui, persidengiantys Kinijos ir ES, NATO ekonominiai ir saugumo interesai atskiruose regionuose, Kinijos globalios ekonominės ir karinės ambicijos, strateginė konkurencija pažangių technologijų srityje, agresyvi Kinijos užsienio politika ES ir NATO valstybių atžvilgiu daro neigiamą įtaką Kinijos ir ES, Aljanso santykiams.

Kinija vysto bendradarbiavimą su Rusija išskirtinai jai svarbiose srityse: užpildydama specifinių technologijų spragas, dalyvauja bendruose Rusijos kariniuose mokymuose. Kinijai bendradarbiavimas su Rusija strateginiuose sektoriuose – 5G, kibernetinio saugumo, kosmoso tyrinėjimo, dirbtinio intelekto – iš dalies leidžia kompensuoti rinkos ir technologijų šaltinių praradimą Vakaruose ir atsverti JAV strateginį spaudimą. 2021 m. Rusija ir Kinija susitarė kartu įkurti mėnulio tyrinėjimų stotį ir bendradarbiauti kosmoso, branduolinės energetikos, gynybos technologijų ir duomenų apsaugos srityse. Deklaruojamas abiejų šalių mokslinių ir finansinių pajėgumų suvienijimas prisidės prie Kinijos siekiamo technologinio dominavimo, ilgalaikėje perspektyvoje kelsiančio grėsmę NATO interesams. Bendradarbiaudamos strateginiuose sektoriuose ilgalaikėje perspektyvoje Kinija ir Rusija sieks nusverti Vakarų lyderystę.

KINIJA INICIJUOJA TARPTAUTINES SKAITMENINIO VALDYMO GAIRES

Siekdama pirmauti pasaulyje naujų technologijų srityje, Kinija duomenis laiko strategiškai svarbiu galios įrankiu. Tokių duomenų poreikis priklauso nuo vystomos dirbtinio intelekto, daiktų interneto ar kitos technologijos pobūdžio ir tikslo. Technologijų algoritmams treniruoti gali reikėti vaizdo medžiagos iš viešojo stebėjimo kamerų, taip pat duomenų, atspindinčių vartotojų elgsenos įpročius socialiniuose tinkluose, apsiperkant internetu, naudojant interneto paieškos sistemas ar išmaniuosius prietaisus. Siekdama užtikrinti sklandų duomenų rinkimą ir saugojimą, Kinija siūlo savo nacionalinius interesus atitinkančias tarptautines duomenų valdymo taisykles.

Kinijos siūloma Globalia duomenų apsaugos iniciatyva (angl. *Global Initiative on Data Security, GIDS*) pirmiausiai siekiama atremti Vakarų kritiką dėl kiniškų technologijų nepatikimumo, taip pat užtikrinti valstybės įtaką kontroliuojant informacijos srautus ir kitų valstybių nesikišimą į Kinijos skaitmeninį suverenitetą – valstybės teises valdyti skaitmeninį turinį, paslaugas ir infrastruktūrą.

Nors didžioji dalis GIDS punktų iš pažiūros panašūs į Vakaruose įtvirtintas duomenų apsaugos normas, jie nesuderinami su praktine Kinijos informacijos kontrolės politika, kuri yra paremta cenzūra. Pavyzdžiui, interneto cenzūros programa (angl. *The Great Firewall of China*) Kinijoje blokuojamos Vakarų interneto platformos, programėlės ir puslapiai, tokie kaip *Google, Facebook, Instagram*.

GIDS nuostatas tarptautiniu mastu Kinija skleidžia įgyvendindama „Skaitmeninio šilko kelio“ iniciatyvą, tačiau kol kas sulaukia tik autoritarinių ir besivystančių valstybių palaikymo. 2015 m. pradėtas „Skaitmeninis šilko kelias“ yra platesnės Kinijos „Juostos ir kelio“ iniciatyvos dalis. Remdamasi „Skaitmeninio šilko“ kelio idėja, Kinija tikslinėms valstybėms teikia technologinę paramą: investuoja ir vysto dirbtinio intelekto ir masinio gyventojų stebėjimo technologijas, telekomunikacijų tinklus, elektroninę prekybą ir kitas sritis, susijusias su technologijų plėtra ir jų pritaikymu. Reaguodama į COVID-19 pandemijos ekonomines ir socialines pasekmes, Kinija skelbiasi šia iniciatyva padėsianti valstybėms atsigausti po pandemijos – vystyti technologijas ir kurti „taikią“ kibernetinę erdvę.

KINIJA SPAUDŽIA VALSTYBES, KKP VERTINIMU, PAŽEIDŽIANČIAS ŠALIES STRATEGINIUS INTERESUS

Pastaraisiais metais ryškėja tendencija, kad Kinija vis dažniau spaudžia valstybes, siekdama keisti jų vidaus ir užsienio politiką. Aktyviausiai Kinija imasi spaudimo prieš valstybes, kurios tariamai pažeidžia jos nubrėžtas strateginės politikos „raudonąsias linijas“ – mezga glaudesnius ryšius su Taivanu, išsako susirūpinimą žmogaus teisių padėtimi ar pandemijos valdymu Kinijoje, imasi riboti šalies kompanijų skverbimąsi į strateginę reikšmę turinčius ūkio sektorius. Šiuos veiksmus KKP vertina kaip grėsmę „vienos Kinijos politikos“ principui, režimo stabilumui ir šalies ekonominei plėtrai. Siekdama sau palankia linkme koreguoti kitų valstybių elgseną, Kinija pasitelkia įvairias spaudimo priemones, kurias, kaip rodo daugelio valstybių patirtis, įgyvendina kompleksškai.

Kinijos valdžios institucijos ir žiniasklaidos priemonės, kritikuodamos kitų valstybių politiką, nevengia pasitelkti itin agresyvios retorikos, naudoja tokius terminus, kaip „kerštas“, „bausmė“, „atsakomasis smūgis“. Tokia retorika siekiama atgrasyti kitas valstybes nuo panašių precedentų ir mobilizuoti Kinijos visuomenę protestui išreikšti. Kinijos žiniasklaidoje režimo interesų neatitinkantys valstybių sprendimai pristatomi kaip nulemti kitų veikėjų, dažniausiai JAV, arba kaip prieštaraujantys bendroms politinėms tendencijoms, pavyzdžiui, kitų valstybių vykdomai politikai Kinijos atžvilgiu. Kinijos visuomenė skatinama jai prieinamomis formomis reikšti protestą – išsakyti kritiką socialiniuose tinkluose, boikotuoti prekių įsigijimą, atsisakyti kelionių į nurodytą valstybę.

Agresyvi viešoji komunikacija

Reaguodama į 2020 m. rugsėjį įvykusį Čekijos parlamento pirmininko vizitą į Taivaną, Kinijos žiniasklaida skelbė, kad Kinija atšauks tiesioginius skrydžius ir ims riboti turistų srautus į šią valstybę.

Agresyvią Kinijos retoriką dažnai lydi ir politinio spaudimo priemonės, kuriomis siekiama parodyti, kad Kinijos interesų neatitinkanti politika sulaukia konkrečių pasekmių. Spausdama kitas valstybes, Kinija yra linkusi įšaldyti diplomatinius santykius, pažeminti diplomatinio atstovavimo lygį, įvesti sankcijas konkreitiems asmenims.

Politinis spaudimas

2010 m. Kinija, protestuodama dėl Nobelio premijos komiteto sprendimo skirti Nobelio taikos premiją Kinijos disidentui, šešeriems metams įšaldė diplomatinis santykius su Norvegija. 2021 m. kaip atsakomąją priemonę į Europos Parlamento (EP) paskelbtus ribojimus Kinijos pareigūnams dėl uigūrų teisių pažeidimų įvedė sankcijas dešimčiai EP narių.

Kinija išnaudoja užsienio valstybių ekonominę priklausomybę, kaip vieną efektyviausių spaudimo priemonių. Dažniausiai siekiama kurti kliūtis prekybos, investicijų, gamybos, verslo aplinkos srityse. Nenorėdama sugadinti savo, kaip patikimos partnerės įvaizdžio tarptautiniu mastu, Kinija dažniausiai ekonominius ribojimus įgyvendina neoficialiai, pavyzdžiui, įvesdama papildomas prekių patikras muitinėje, nebeišduodama leidimų dėl tariamų sanitarinių reikalavimų neatitikimų ar nurodydama savo kompanijoms nebepratęsti sutarčių su nurodytos šalies gamintojais. Kinijos vyriausybė neprivalo oficialiai paskelbti ekonominių sankcijų, nes Kinijos kompanijose veikiančios KKP padaliniai užtikrina neformalų jų įgyvendinimą.

Ekonominiai ribojimai

Taip 2020 m., prisidengdama sanitariniais reikalavimais, Kinija visiškai apribojo jautienos importą iš Australijos, kuri tuo metu aktyviai skatino kitas valstybes skirti didesnę dėmesį COVID-19 kilmės tyrimams.

Dėl pastaruoju metu Lietuvoje priimtų sprendimų, susijusių su pasitraukimu iš 17+1 bendradarbiavimo formato ar Taivano atstovybės atidarymu, Kinija Lietuvai kompleksiskai taiko šias spaudimo priemones: vykdo agresyvią informacinę kampaniją, įgyvendina plataus masto neformalius ekonominius ribojimus, vienašališkai žemina diplomatinio atstovavimo lygį, plečia prieš Lietuvą nukreiptus žvalgybinės veiklos pajėgumus, įskaitant priešišką veiklą kibernetinėje erdvėje. Labai tikėtina, kad, siekdama atgrasyti kitas valstybes nuo panašių sprendimų, Kinija tęs spaudimą Lietuvai, tačiau oficialiai neigs bet kokias sąsajas su įgyvendinamais ribojimais, siekdama nepakenkti savo įvaizdžiui bei mažinti tarptautinio atsako galimybes.

KRIZIŲ REGIONAI

PERVERSMAI KONFLIKTŲ KAMUOJAMAS VALSTYBES STUMIA Į VIS GILESNEĮ IZOLIACIJĄ

Afganistane 2021 m. išsipildė pesimistinis scenarijus. Talibanui tęsiant ginkluotą kovą ir laikantis bekompromisės pozicijos derybose, situacija šalyje prastėjo, o politinės jėgos išliko susiskaldžiusios. Pranešus apie JAV ir NATO pajėgų pasitraukimą, Talibanas suintensyvino puolimą daugelyje provincijų ir rugpjūtį perėmė šalies kontrolę. Talibano grįžimas į valdžią buvo prognozuojamas, tačiau tokia greita judėjimo pergalė buvo netikėta.

Lengvą kovotojų žygį per šalį lėmė tai, kad Talibanas susitarė su vietos politiniais ir kariniais lyderiais, dėl to kariuomenės daliniai dažnai atsitraukė be kovos. Afganistano saugumo pajėgų (ASP) nesipriešinimą taip pat paskatino žema karių motyvacija ir lojalumo stoka. Šalyje, kurioje stipri gentinė priklausomybė, kariai neturėjo pareigos jausmo ginti valstybę. Išplitusi korupcija, nepasitikėjimas šalies politiniais lyderiais, dažnos karių žūtys taip pat nepadidino ryžto kovoti prieš ideologiškai vieningesnį Talibaną. Prieš judėjimą kovoti turėjusių ASP skaičius siekė apie 290 tūkst. karių, bet nemažą dalį sudarė vadinamieji kariai vaiduokliai, kurių atlyginimus pasisavindavo vietos vadai.

Talibano kovotojus stipriai motyvavo artėjančios pergalės jausmas, ypač pasiekus dvišalį taikos susitarimą su JAV 2020 m., nes strateginis judėjimo tikslas visuomet buvo priversti pasitraukti užsienio pajėgas ir atkurti Islamiškąjį Emyratą. Talibanas vis plėtė įtaką daugelyje šalies kaimiškų vietovių, išsireikalavo išlaisvinti įkalintus savo kovotojus. Be to, viešojoje erdvėje nuolat palaikė savo karinės galios ir tikėjimo pergalė naratyvą, ragindamas ASP karius pasiduoti, žadėdamas amnestiją ir pinigų. Kai ASP žlugimas tapo akivaizdus, vyriausybė bandė suformuoti kitų kovotojų pajėgas, remdamasi įtakingais karo vadais šalies šiaurėje, tačiau pastangos vienytis pasirodė esančios pavėluotos.

Staigus silpnos demokratinės vyriausybės žlugimas sukėlė chaosą Kabule ir paskatino skubią evakuacijos operaciją. Užsienio šalys per kelias savaites iš Kabulo išskraidino daugiau kaip 120 tūkst. savo piliečių bei Vakarams dirbusių afganistaniečių. Talibanas atkūrė Islamiškąjį Emyratą ir įvedė griežtus apribojimus. Nors Talibanas lyderiai viešai žadėjo amnestiją, spaudos laisvę, moterų teises, šie pareiškimai buvo labiau skirti pagerinti judėjimo įvairių tarptautinėje erdvėje. Realybėje radikalios Talibanos nuostatos iš esmės nepasikeitė.

Prastėjanti ekonominė situacija šalyje gilina skurdą ir grasina humanitarine krize, kuri sukeltų migraciją į kaimynines valstybes ir, tikėtina, ES. Talibanas žiūri išvengti tarptautinės izoliacijos ir palaikyti konstruktyvius santykius su Vakarų ir regiono šalimis, kad gautų pripažinimą ir finansinę paramą, nuo kurios šalis yra priklausoma.

Lietuvos kariai evakuoja civilius iš Afganistano

GEOPOLITINĖ AFGANISTANO PADĖTIS TALIBANUI PERĖMUS KONTROLĘ ŠALYJE

Rusija

Laikosi pragmatinės pozicijos
vengti karinio įsitraukimo

Siekia stabilumo regione,
mažinti terorizmo grėsmę

Siekia tapti stabilumą užtikrinančia
lydere Centrinėje Azijoje

Išnaudoja situaciją kritikuoti NATO

Iranas

Pagrindinis interesas – sienų
apsauga stabdant nelegalią
migraciją ir terorizmą

Pakistanas

Siekia apriboti Indijos įtaką
Afganistane

Atlaisvino sienos kirtimo
apribojimus

Teikia humanitarinę pagalbą
Afganistanui

Tarpininkauja tarptautinėms
diskusijoms dėl situacijos
Afganistane

Kinija

Linkusi megzti taikius santykius
su Talibanu

Siekia ekonominės naudos ir
mažinti terorizmo grėsmę regione

Kuria patikimos partnerės, kaip
alternatyvos Vakarams, įvaizdį

Sirijoje, Libijoje ir Irake situacija 2021 m. santykinai stabilizavosi ir šiuo metu nėra požymių, kad artimiausioje perspektyvoje ji galėtų blogėti, tačiau Sahelio regione saugumo situacija prastėja, radikalioms grupuotėms plečiant veiklą Malyje, Burkina Faso, Nigeryje. Skurdas, nesaugumas ir nepasitikėjimas valstybe padeda ginkluotoms grupėms pritraukti naujų narių dažniau dėl pragmatinių nei dėl ideologinių motyvų. Nors šios valstybės pasienyje stiprina tarptautinių pajėgų veiklą, regione ilgą laiką jausis tiek valdžios viršenybės, tiek saugumo trūkumas.

Malyje pakartotinai perversmą įvykdžiusi karinė chunta siekia išlikti valdžioje. Ji suaktyvino kontaktus su Rusija. Malyje pradėjo veikti privati karinė bendrovė „Wagner“, kuri treniruoja Malio kariuomenę ir, tikėtina, saugo aukštus pareigūnus. „Wagner“ įsitraukimas (kaip Sirijoje ir Centrinės Afrikos Respublikoje) pakenktų Malio ryšiams su Vakarų partnerėmis, kurios greičiausiai persvarstytų karinės paramos teikimą ir savo dalyvavimą misijose Malyje.

PRIEŠIŠKŲ ŽVALGYBŲ IR SAUGUMO TARNYBŲ VEIKLA

RUSIJOS ŽVALGYBOS GRĖSMĘ LIETUVOS NACIONALINIAM SAUGUMUI KELIA VEIKDAMOS IŠ UŽSIENIO

Rusijos žvalgybos tarnybos išlieka pagrindine žvalgybine grėsme Lietuvos nacionaliniam saugumui. Rusija išlaiko akivaizdžius žvalgybos pajėgumus prieš užsienio valstybes, o žvalgybos ir kontržvalgybos informacijos rinkimą vykdo Užsienio žvalgybos tarnyba (SVR), Federalinė saugumo tarnyba (FSB) ir Ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji valdyba (GRU).

Taikos metu rinkdamos su Lietuva susijusią žvalgybos informaciją, vykdydamos įtakos operacijas, Rusijos tarnybos siekia ilgalaikio poveikio mūsų šalies politiniams procesams ir gynybinei galiai. Papildomą grėsmę sudaro tebesitęsiantis glaudus Rusijos ir Baltarusijos žvalgybų bendradarbiavimas prieš Lietuvos interesus, juo siekiama surinkti kariniam planavimui reikalingos informacijos.

COVID-19 pandemija ir jos valdymo priemonės nekeičia strateginių Rusijos užsienio politikos tikslų, tačiau iš dalies riboja jos žvalgybines galimybes užsienio šalyse. Rusijos agentūrinės žvalgybos iš teritorijos veikla lieka apribota COVID-19 pandemijai suvaldyti skirtų suvaržymų, tačiau kelionės į Rusijos ar Baltarusijos teritoriją Lietuvos gyventojams ir toliau kelia didesnę riziką.

Žvalgyba iš teritorijos – agentūrinė veikla, kai potencialaus agento verbavimas vykdomas Rusijos ar Baltarusijos teritorijoje, o tolesnis agentūrinis bendradarbiavimas su Rusijos žvalgyba pririnkus organizuojamas bet kurioje užsienio valstybėje.

Tradiciškai aktyviausiai Rusijos žvalgybos prieš Lietuvą veikia iš Rusijos teritorijos. Tarp pagrindinių verbavimo taikinių išlieka asmenys, vykstantys į Rusiją ar Baltarusiją ir turintys galimybę nuolat lankytis šiose valstybėse. Atrenkant potencialų taikinį verbavimo operacijai, yra įvertinamos ne tik pastarojo galimybės rinkti ir teikti informaciją, tačiau ir jo motyvacija bendradarbiauti. Prioritetas teikiamas tiems asmenims, kurie dėl galimų sąsajų su Rusija ar Baltarusija ir ideologinių motyvų galėtų būti lojalūs šių valstybių režimams. Priešiškų valstybių žvalgybos domisi ne vien tik prieiga prie įslaptintos informacijos turinčiais ar aukštas pareigas užimančiais asmenimis.

2021 m. lapkričio 12 d. Klaipėdos apygardos teismas dėl šnipinėjimo kaltais pripažino Lietuvos Respublikos piliečius Mindaugą Tunikaitį ir Aleksėjų Greičių. Teismas įvardijo, kad šie asmenys buvo užverbuoti Rusijos FSB ir vykdė jos užduotis. Pagėgių gyventojas M. Tunikaitis, veikdamas pagal FSB užduotis, už atlygį reguliariai stebėjo, fotografavo ir filmavo įvairius objektus pasienyje, taip pat vykdė kitas užduotis. A. Greičius, veikdamas kartu su Rusijos FSB pareigūnu, organizavo visiškai ar iš dalies FSB finansuojamus renginius, fotografavo juose dalyvaujančius asmenis, rinko žvalgybos informaciją ir vykdė kitas užduotis. Šie šnipinėjimo atvejai patvirtina, kad Rusijos žvalgybos tarnybos verbuoja ir tuos Lietuvos piliečius, kurie neturi prieigos prie įslaptintos informacijos.

Lietuvos žvalgyba yra nustačiusi, kad iš bendradarbiaujančių asmenų GRU formuoja agentūrinį tinklą, kuris išnaudojamas ne tik informacijai apie Lietuvos kariuomenės infrastruktūrą ir kitus strategiškai svarbius objektus rinkti, bet pasitelkiamas ir paramai kitoms Rusijos GRU žvalgybos operacijoms užsienio valstybėse užtikrinti.

Priešiškų žvalgybos tarnybų susidomėjimą keliančio asmens charakteristika

Asmeniniai ryšiai Rusijoje ar Baltarusijoje

Nuolatinis lankymasis Rusijoje ar Baltarusijoje

Verslas, studijos, kiti interesai

Asmeninės problemos, silpnybės, priklausomybės

Prokremliškos ar antivakarietiškos politinės pažiūros

Tarnyba Sovietinėje armijoje

Nusikalstamos veiklos vykdymas

Kiti asmens pažeidžiamumą didinantys veiksniai

RUSIJOS IR BALTARUSIJOS ŽVALGYBOS TAIKINIAI – Į LIETUVĄ PERSIKĖLĘ OPOZICIJOS AKTYVISTAI

Rusijos ir Baltarusijos valdantieji režimai didina spaudimą nesisteminės opozicijos organizacijoms, kurios dėl didelio valdžios ir teisėsaugos spaudimo bei persekiojimo veiklą perkelia į užsienio valstybes. Šios valstybės pritraukia Rusijos ir Baltarusijos teisėsaugos institucijų, propagandą skleidžiančių žurnalistų ir žvalgybos tarnybų dėmesį.

Rusijos žvalgybos tarnybos, ypač Rusijos FSB, aktyviai veikia prieš opozicijos organizacijas ir aktyvistus tiek Rusijos teritorijoje, tiek užsienyje. Pagrindinis Rusijos žvalgybos tarnybų padalinys, dirbantis prieš Rusijos opozicijos aktyvistus, yra FSB Konstitucinės santvarkos ir kovos su terorizmu tarnybos Konstitucinės santvarkos apsaugos valdyba. Ji atsakinga už politinių, visuomeninių, religinių, ekstremistinių organizacijų ir procesų Rusijoje priežiūrą ir kontrolę. Šios FSB valdybos pareigūnai vykdo opozicijos aktyvistų sekimą, klausosi telefoninių pokalbių, siekia infiltruoti į jų artimą aplinką, organizuoja provokacijas ir netgi pasikėsinimus į gyvybę. 2020 m. šios valdybos pareigūnai organizavo bandymą nužudyti Rusijos opozicijos lyderį A. Navalną.

Lietuva yra viena iš pagrindinių Rusijos opozicijos aktyvistų emigracijos kryptų. Lietuvoje gyvena keli šimtai prieglobstį gavusių Rusijos piliečių, taip pat asmenų, kurie nesikreipia dėl specialaus statuso, tačiau užsiima politine ar žurnalistine veikla. Lietuvoje nuolat lankosi Rusijos valdžiai oponuojančių politinių, visuomeninių ir žiniasklaidos organizacijų atstovai iš Rusijos ar ES valstybių, vyksta Rusijos opozicionierių renginiai. Rusijos žvalgybos tarnybas domina informacija apie Lietuvoje gyvenančius Rusijos opozicionierius ir jų organizacijas, veiklos kryptis ir planuojamus veiksmus, naujus projektus. Rusijos žvalgybos tarnybos gali siekti infiltruoti agentus į Lietuvoje veikiančias Rusijos opozicines organizacijas, į Lietuvą deleguoti žvalgybos darbuotojus su netradicine priedanga, kibernetinėmis priemonėmis skverbti į opozicijos aktyvistų ir organizacijų IT sistemas. Tikėtina, kad, augant politinėms represijoms Rusijoje ir didėjant politinių emigrantų iš Rusijos skaičiui, didės ir Rusijos žvalgybos tarnybų dėmesys Lietuvoje esantiems opozicijos aktyvistams.

Nuo politinės krizės Baltarusijoje pradžios, kai Lietuva tapo vienu iš Baltarusijos politinės opozicijos veiklos centrų, auga Baltarusijos žvalgybos tarnybų aktyvumas Lietuvoje. Baltarusijos žvalgybos tarnybos dalyvauja suvaldant politinę krizę, identifikuoja politinę opoziciją ir ją remiančius asmenis, siekia juos įbauginti, o surinktą žvalgybos informaciją naudoja jų, kaimyninių valstybių ir jų žvalgybos tarnybų diskreditavimo ir propagandos kampanijose. Baltarusijos žvalgybos

A. NAVALNUI LANKANTIS LIETUVOJE JĮ SEKĖ IŠ RUSIJOS ATVYKĘ ASMENYS

Rusijos valdžios institucijos ir žvalgybos tarnybos A. Navalną ir jo organizaciją vertina kaip pavojingiausią opozicinę jėgą, kuri gali stipriai paveikti Rusijos politinius procesus. Dėl to A. Navalnas dar iki pasikėsinimo į jo gyvybę buvo persekiojamas ne tik Rusijoje, bet ir užsienio valstybėse. 2019 m. balandį ir spalį, A. Navalnui lankantis Lietuvoje, tuo pačiu metu ir tam pačiam laikotarpiui paskui jį iš Rusijos atvyko keturių Rusijos piliečių grupė, kurios užduotys Lietuvoje buvo stebėti A. Navalną ir jo aplinką. Tuo pačiu metu kaip A. Navalnas jie lankėsi ir kitose ES valstybėse. Šie Rusijos piliečiai oficialiai deklaravo, kad yra pensininkai ir į Europos Sąjungą atvyko kaip turistai. Visi asmenys buvo susiję su Rusijos Riazanės mieste veikiančia privačių detektyvų agentūra „Тень“ (rus. Тень) ir praeityje turėjo darbo Rusijos teisėsaugos bei karinėse institucijose patirties. Rusijos žvalgybos tarnybos, siekdamos sumažinti rizikas nesėkmės atveju, užsienio operacijose dažnai naudoja įvairius tarpininkus ir netiesiogiai su žvalgybomis susijusius asmenis, įmones ar organizacijas.

Pastaraisiais metais Vakarų žvalgybos atskleidė ne vieną Rusijos tarnybų specialiąją operaciją, kai buvo pasikėsinta į Rusijos režimui oponuojančius ar dėl kitų priežasčių neįtikėjusius asmenis Jungtinėje Karalystėje, Vokietijoje, Bulgarijoje ir kitose Vakarų valstybėse. Rusijos žvalgybos planuojamos ir įvykdytos operacijos rodo, kad Rusijos politinė vadovybė ir žvalgybos tarnybos su šių operacijų įgyvendinimu ir galimu atsaku susijusias rizikas vertina kaip priimtinas.

A. Navalną Lietuvoje sekę Rusijos piliečiai: Aleksandras Borzunovas (g. 1976), Viačeslavas Romašinas (g. 1973), Andrejus Malikovas (g. 1977), Aleksandras Zarubinas (g. 1982)

**ДЕТЕКТИВНОЕ
АГЕНТСТВО**

ТЕНЬ

Детективное агентство «Тень» - это профессионализм,
конфиденциальность, оперативность и достоверность
24/7.

КОНТАКТЫ

+7 910 575 62 64

DetAg-ten@yandex.ru

г. Рязань, ул. Вокзальная 91

tarnybos neapsiriboja tik žvalgybos informacijos rinkimu ir vis agresyviau veikia prieš Baltarusijos režimo oponentus Baltarusijoje ir užsienyje. Labai tikėtina, kad Baltarusijos žvalgybos tarnybos suplanavo ir įvykdė „Ryanair“ lėktuvo, skridusio iš Atėnų į Vilnių, nukreipimą į Minsko oro uostą, kad sulaukytų Lietuvoje gyvenusį Romaną Protasevičių.

Baltarusijos valstybės saugumo komitetas (KGB) baltarusių diasporai ir Baltarusijos politinei opozicijai Baltarusijoje ir užsienyje diskredituoti išnaudoja Lietuvos piliečius, skleidžiančius Baltarusijos režimui palankų naratyvą. KGB stebi Lietuvoje gyvenančius Baltarusijos opozicijos aktyvistus, renka apie juos informaciją, fiksuoja jų veiklą ir ieško svirtų daryti jiems poveikį. Prieš opoziciją veikia ne tik KGB, bet ir Baltarusijos vidaus reikalų ministerijai pavaldžios tarnybos (pavyzdžiui, GUBOPIK – Vyriausioji kovos su organizuotu nusikalstamumu ir korupcija valdyba), ir Baltarusijos ginkluotųjų pajėgų Generalinio štabo Vyriausioji žvalgybos valdyba (GRU). Be to, Baltarusijos žvalgybos tarnybos, veikdamos prieš politinę opoziciją, bendradarbiauja su Rusijos žvalgybos tarnybomis.

Labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje Baltarusijos žvalgybos tarnybų žvalgybos ir ardomoji veikla prieš Baltarusijos politinę opoziciją ir diasporą intensyvės, o užsienio valstybės, iš kurių aktyviausiai veikia opozicija, išliks propagandos, diskreditavimo ir dezinformacijos kampanijų taikiniai.

BALTARUSIJOS TECHNINĖS ŽVALGYBOS PAJĖGUMAI LEIDŽIA SURINKTI JAUTRIĄ INFORMACIJĄ APIE LIETUVĄ

Praėjusiais metais Baltarusijos pasienio pareigūnai aktyviai įsitraukė į nelegalių migrantų srautų koordinavimą. Fiksuoti atvejai, kai Baltarusijos pasieniečiai fotografavo ar filmavo Lietuvos sienos stebėjimo sistemas, nereaguodavo į Baltarusijos sienos apsaugos zonoje esančius pašalinius asmenis, praleisdavo migrantus į saugomą pasienio ruožą ir nukreipdavo juos link Lietuvos sienos.

Baltarusija aktyviai naudojo techninės žvalgybos priemones prieš Lietuvos ir Baltarusijos sieną saugančius Lietuvos karius ir Valstybės sienos apsaugos tarnybos (VSAT) pareigūnus. Turimi duomenys rodo, kad buvo perimami ir vėliau psichologiniam poveikiui panaudojami mobiliojo ryšio telefonų komunikacijų metaduomenys. Taip pat pastebėtas socialiniuose tinkluose skelbiamos informacijos panaudojimas identifikuojant pasienio su Baltarusija zonoje dirbančius Lietuvos pareigūnus, jiems vėliau iš suklastotų paskyrų buvo siunčiami grasinantys pranešimai.

Baltarusijos žvalgyba taip pat renka informaciją apie Lietuvos nacionaliniam saugumui svarbią infrastruktūrą, Lietuvos pasienio ruožą, sienos apsaugos sistemas ir apskritai apie sienos pažeidžiamumą. Tikėtina, kad tokie duomenys naudojami ne tik nelegaliems migrantams nukreipti, bet ir Baltarusijos bei Rusijos kariniam planavimui.

TEISINIU REGLAMENTAVIMU STIPRINAMA KINIJOS KOMPANIJŲ ATSKAITOMYBĖ ŠALIES ŽVALGYBAI

Kinijos vyriausybė nuosekliai tobulina žvalgybos ir saugumo tarnybų veiklą reglamentuojančią įstatymų bazę, kuri ne tik nustato Kinijos žvalgybos funkcijas, tačiau ir nurodo jų santykį su kitais subjektais. Vadovaudamasi šiais įstatymais, hipotetinė Kinijos kompanija, vykdanti veiklą socialinių medijų, technologijų ir telekomunikacijos srityje, turėtų:

Kontržvalgybos įstatymas (2014)

remti žvalgybos ir saugumo tarnybų kontržvalgybos veiklą Kinijoje ir už jos ribų, suteikti prieigą prie kompanijos elektroninės komunikacijos išteklių ir įrenginių

Nacionalinio saugumo įstatymas (2015)

teikti rekomendacijas, padėsiančias tarnyboms vykdyti informacijos rinkimo užduotis, o kilus grėsmei nacionaliniam saugumui, mobilizuoti kompanijos darbuotojus tai grėsmei užkardyti

Kovos su terorizmu įstatymas (2015)

informuoti žvalgybos ir saugumo tarnybas apie uigūry, tibetiečių ir kitų Kinijoje terorizmu įtariamų asmenų buvimo vietą, padėti atlikti jų telekomunikacijos dekodavimo ir ryšio signalų perėmimo operacijas

Kibernetinio saugumo įstatymas (2016)

teikti techninę paramą tarnyboms, kontroliuoti kompanijos socialinių medijų platformos duomenų srautus, identifikuojant Kinijos suverenumą, socialistinę sistemą kvestionuojančias ir valstybės orumą žeminančias idėjas

Žvalgybos įstatymas (2017)

suteikti priedangą žvalgybos pareigūnams Kinijoje ir už jos ribų, leisti jiems naudotis visais kompanijos kaupiamais duomenimis, informacinėmis sistemomis ir laikmenomis

Kovos prieš šnipinėjimą reglamentas (2021)

organizuoti prevencinius mokymus darbuotojams, vykstantiems į užsienį. Jiems grįžus, atlikti žvalgybines apklausas; jas vykdytų už kontržvalgybos priemonių įgyvendinimą atsakingas kompanijos padalinys

KIBERNETINIS SAUGUMAS

PRIEŠIŠKOS VALSTYBĖS IŠNAUDOJA PLATŲ ĮRANKIŲ SPEKTRĄ KENKĖJIŠKAI KIBERNETINEI VEIKLAI

Priešiškų valstybių koordinuojamos programiųjų grupuotės išlieka pagrindine grėsme Lietuvos institucijų ir organizacijų informacinių sistemų saugumui. Jų kenkėjiška veikla suintensyvėja, Lietuvoje ir (ar) regione vykstant reikšmingiems nacionaliniams ar tarptautiniams procesams, kuriuos priešiškos valstybės, tikėtina, traktuoja kaip neigiamai veikiančius jų reputaciją ar interesus.

Iš valstybių remiamų kibernetinių pajėgumų Rusijai priskiriamų kibernetinių šnipinėjimo grupuočių veikla Lietuvos informaciniuose tinkluose aptinkama dažniausiai. Ši tendencija stebima ir pasauliniu mastu: kompanija „Microsoft“ paskelbė, kad nuo 2020 m. liepos iki 2021 m. liepos Rusija buvo atsakinga už 58 proc. visų fiksuotų valstybių remiamų kibernetinių atakų. Pagrindiniais Rusijos kibernetinių pajėgumų taikiniais laikomos JAV, Ukraina ir NATO šalys Europoje.

Pagrindinė valstybinių kibernetinių pajėgumų užduotis – sukurti galimybę ilgą laiką rinkti tikslinę karinę ir politinę informaciją iš oponentų informacinių sistemų. Įgyvendinant šią užduotį siekiama nepastebimai patekti į tikslinės organizacijos (dažniausiai valstybinės institucijos) informacinius tinklus ir sukurti išlikimo mechanizmus, leidžiančius net pašalinus didžiąją dalį kenkėjiško kodo vėl visiškai užvaldyti sistemą. Lietuvai priešiški programišiai ne tik renka sistemos, į kurią patenka, duomenis, bet ir ieško būdų įgyti prieigą prie įslaptintos informacijos, taip pat tiria pačios sistemos architektūrą. Tokios žinios valstybiniams kibernetiniams pajėgumams sudaro sąlygas lengviau atgauti prieigas prie taikinių net ir visiškai išvalius užkrėstą sistemą.

Pastaraisiais metais nustatoma, kad įprastai slapta veikiančios šnipinėjimo grupuotės pasitelkiamos daug didesnio dėmesio sulaukiančioms operacijoms – perimtos informacijos paviešinimui ar destruktiviems incidentams. Viešindami informaciją, Rusijos programišiai tikslingai atrenka iš konteksto išimtą informaciją ar įterpia melagingus duomenis, siekdami kompromituoti asmenį ar organizaciją, paveikti visuomenės nuomonę Rusijai palankia kryptimi. Destrukcinės atakos siekia sutrikdyti oponento veiklai svarbius procesus, prieigą prie informacijos ar kitų fizinių resursų. Nors dažniausiai ši Rusijos veikla nukreipiama prieš kitas užsienio valstybes, tačiau jos požymiai stebimi ir Lietuvos informacinėse sistemose.

Ransomware atakų metu užšifruojami taikinio informacinės sistemos duomenys ir už jų atgavimą prašoma išpirkos.

Siekdami sabotuoti oponentų informacines sistemas ar paslėpti savo kenkėjiškų veiksmų pėdsakus, priešiški valstybių kibernetiniai pajėgumai gali vykdyti ir *ransomware* atakas, kurias dažniausiai vykdo kriminalinio pasaulio programišiai. 2021 m. JAV, Jungtinės Karalystės ir Australijos kibernetinio saugumo agentūros informavo, kad Irano vyriausybės remiami programišiai, naudodami kietojo disko šifravimo ir saugos programą *BitLocker*, aktyviai taikėsi į transporto ir sveikatos priežiūros sektorių, taip pat kitas organizacijas. Kasmet augantis *ransomware* atakų skaičius apsunkena kibernetinio saugumo specialistų galimybę identifikuoti, kuri kenkėjiška veikla buvo vykdoma siekiant įgyvendinti priešiškių valstybių poreikius ir nustatyti tikruosius šios veiklos tikslus.

Rusijos žvalgybų kibernetiniai pajėgumai ne tik patys naudoja dažnai kriminaliniam pasauliui priskiriamus įrankius, bet ir bendradarbiauja su valstybiniam sektoriui nepriklausančiais programišiais. Dalis kriminalinio pasaulio programišių, atsakingų už atakas prieš svarbius ekonominius objektus, teikia užsakomųjų *ransomware* atakų paslaugą (angl. *ransomware-as-a-service*), kurios metu programišiai, naudodami savo turimą infrastruktūrą ir įrankius, automatiškai užšifruoja duomenis. Taip tikrasis atakos užsakovas lieka nežinomas. Neatmestina, kad, vienas pavyzdžių – grupuotė *DarkSide*, kuri 2021 m. įvykdė didelio masto *ransomware* atakas prieš JAV naftos produktų vamzdyno operatorių „Colonian Pipeline“ ir Japonijos informacinių technologijų (IT) bendrovės „Toshiba Tec Corporation“ padalinį Europoje.

Neatmestina, kad dalis kriminaliniam pasauliui priskiriamų atakų įvykdytos priešiškų valstybių iniciatyva. *Ransomware* atakų vykdytojai, neturintys sąsajų su priešiškų valstybių remiamomis kibernetinio šnipinėjimo grupuotėmis, dėl atakų apimties ar pasirinktų taikinių gali kelti grėsmę šalies nacionaliniam saugumui. 2021 m. su Rusija siejama kriminalinių programišių grupuotė *Conti* atakavo organizacijas (policiją, skubiąją medicinos pagalbą ir sveikatos priežiūros paslaugas teikiančias organizacijas), kurių IT sistemų sutrikimai galėjo turėti pasekmių žmonių gyvybėms. Grupuočių, susijusių su Rusija ir teikiančios *ransomware* paslaugą, atakuoja išskirtinai taikinius, esančius ne NVS šalyse.

Ransomware ir kito pobūdžio kibernetinės atakos dažnai paveikia ne tik pirminius taikinius, bet ir tolesnes tiekimo grandinėje esančias organizacijas. Vis didesnės ir svarbesnės organizacijų veiklos dalies perkėlimas į elektroninę erdvę, duomenų laikymo ar kitų paslaugų vykdymo patikėjimas kitoms organizacijoms didina institucijų ar įmonių tiekėjų įtaką jos duomenų saugumui, finansinei situacijai ir net veiklos tęstinumui. Vykdydami tiekimo grandinės atakas, prie-

---

2021 m. paviešinti valstybiniam kibernetiniams pajėgumams priskiriamų tiekimo grandinės atakų pavyzdžiai:

- Prancūzijos nacionalinė kibernetinio saugumo agentūra viešai apkaltino su Rusijos GRU siejamą *Sandworm* grupuotę, 2017–2020 m. vykdžiusią atakas prieš Prancūzijos organizacijų tinklus. Grupuočių prieigą prie taikinių sistemų įgijo pasinaudojusi vietinės IT kompanijos „Centreon“ parduodamos programinės įrangos pažeidžiamumu.
  - Su Rusijos žvalgyba siejama grupuotė APT29, 2019–2020 m. vykdžiusi didelio masto ataką prieš IT valdymo sistemų gamintoją *SolarWinds* ir jo klientus, pradėjo naują tiekimo grandinės atakų kampaniją. Tikėtina, kad dėl turimų prieigų prie savo klientų informacinių sistemų naujųjų atakų pirminiais taikiniai buvo pasirinktos įmonės, teikiančios IT sprendimų valdymo paslaugas.
  - Paviešintos Šiaurės Korėjos remiamos grupuotės *Lazarus* atakos, kai grupuotė vykdė kenkėjišką veiklą naudodama Pietų Korėjos ir Latvijos IT įmonių programinę įrangą.
-

šiškų valstybių programiškai pirminiais taikiniais renkasi mažiau kibernetiniam saugumui dėmesio skiriančius ir už savo klientus labiau pažeidžiamus tiekėjus arba įmones. Sparčiai populiarėjančios tiekimo grandinės atakos, galinčios paveikti valstybinės reikšmės objektus, vertinamos kaip potenciali grėsmė Lietuvos nacionaliniam saugumui. Lietuvos institucijų ir organizacijų veiklą gali sutrikdyti ir kitose šalyse vykdomos *ransomware* atakos, tiesiogiai nepaveikusios Lietuvos informacinių tinklų.

Nykstant atskirčiai tarp valstybinių ir nevalstybinių kibernetinių pajėgumų ir jų naudojamų įrankių, taip pat augant organizacijų informacinių sistemų prieinamumui ir integracijai, labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje priešiškų valstybių siekis išnaudoti kibernetinę erdvę žvalgybai ir ardomajai veiklai didės. Labai tikėtina, kad ir ilgalaikėje perspektyvoje Lietuvos valstybės institucijos ir susijusios organizacijos bus tarp pagrindinių priešiškų valstybių koordinuojamų kibernetinių grupuočių taikinių.

INTENSYVI KINIJOS KIBERNETINIO ŠNIPINĖJIMO PAJĖGUMŲ PLĖTRA KELIA GRĖSMĘ DEMOKRATINIŲ VALSTYBIŲ SAUGUMUI

Kinijos komunistinio režimo siekis dominuoti pasaulyje politinėje, karinėje, ekonominėje ir technologijų srityse neabejotinai skatina intensyviai vystyti šalies kibernetinės žvalgybos pajėgumus, kurie papildo tradicinius žvalgybos informacijos rinkimo būdus. Šią plėtrą daugelis Vakarų valstybių vertina kaip kompleksiską ir nuolatinę grėsmę nacionaliniam saugumui. Kibernetinius pajėgumus Kinija vis aktyviau naudoja ir prieš Lietuvą.

Kinija tikslingai naudojami didelį potencialą turinčiomis, kibernetinį šnipinėjimą vykdančiomis grupuotėmis, kurios Kinijos žvalgybos tarnybų nurodymu renka jautrią politinę, karinę ir komercinę informaciją. Jų taikiniai – užsienio valstybių valdžios institucijos, technologijų ir telekomunikacijų bendrovės, mokslinių tyrimų centrai. Kibernetinio šnipinėjimo grupuočių veiklą Kinijoje koordinuoja dvi pagrindinės tarnybos: Valstybės saugumo ministerija ir Karinis žvalgybos direktoratas. Jos ne tik formuoja žvalgybos užduotis, tačiau ir sudaro sąlygas kibernetinio šnipinėjimo grupuotėms nevaržomai vykdyti kibernetinius nusikaltimus.

Kinija nuosekliai didina kibernetinio šnipinėjimo grupuočių pajėgumus, plečia jų priedangos organizacijų tinklą, tobulina veiklos metodus. Įgyvendinant kibernetinės žvalgybos tikslus yra įtraukiami šalies universitetai, privačios IT kompanijos, laisvai samdomi IT ekspertai ir kriminaliniai kibernetiniai nusikaltėliai. Aukštą Kinijos kibernetinių pajėgumų lygį rodo grupuočių kuriami sudėtingi ir pažangūs sistemų kontrolei skirti kenkėjiški programiniai įrankiai.

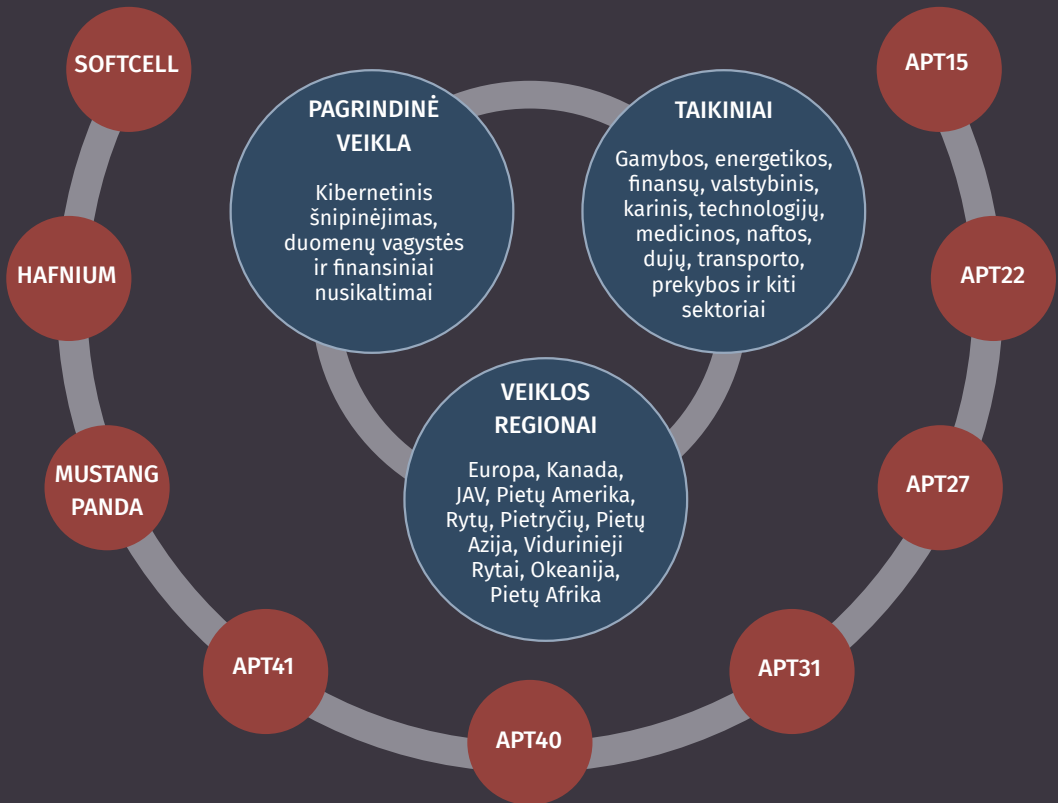
2021 m. Kinijos vyriausybės remiami pajėgumai įvykdė didelio masto kibernetinę operaciją prieš vieną didžiausių pasaulyje JAV IT kompanijų „Microsoft“. Su Kinijos žvalgybos tarnybomis susijusi grupuotė HAFNIUM aptiko ir išnaudojo tuo metu nežinomas elektroninio pašto sistemos „MS Exchange“ spragas. Tai leido Kinijos žvalgybai perimti didelį kiekį duomenų iš „Microsoft“ klientų visame pasaulyje.

PAGRINDINĖS KINIJOS ŽVALGYBOS TARNYBŲ REMIAMOS GRUPOUTĖS

VALSTYBĖS
SAUGUMO
MINISTERIJA

KARINĖS
ŽVALGYBOS
DIREKTORATAS

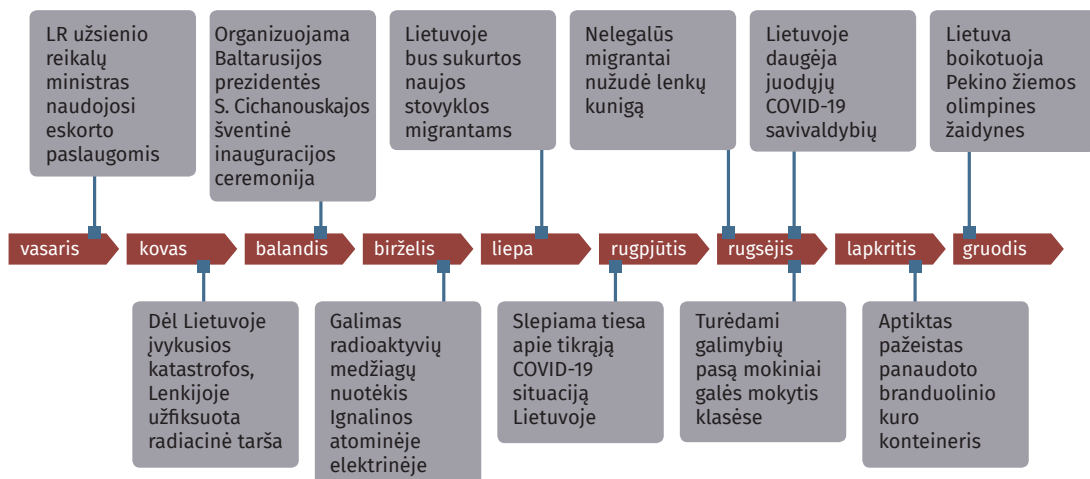

AKTYVĖJANTI INFORMACINIŲ ATAKŲ KAMPANIJA „GHOSTWRITER“ LIETUVOS INFORMACINĖJE ERDVĖJE IŠNAUDOJA NAUJAS TEMAS

2021 m. Lietuvos informacinėje erdvėje įvykdytų mažiausiai 11 kibernetinių-informacinių atakų yra tęstinė priešiška veikla. Labai tikėtina, kad artimojoje perspektyvoje šių atakų aktyvumas nemažės. Prieš Lietuvą, Latviją, Lenkiją ir kitas NATO šalis vykdoma plataus masto kibernetinių-informacinių operacijų kampanija „Ghostwriter“ yra aktyviausia Lietuvos informacinėje erdvėje. Ilgą laiką prieš NATO ir krašto apsaugos sistemą nukreiptos atakos pradėtos vykdyti prieš naujus taikinius ir apima migrantų krizę, pandemijos situaciją, nepasitenkinimą jos suvaldymo priemonėmis ir kitus svarbius įvykius, apie kuriuos siekiama formuoti prieš Lietuvą nukreiptą naratyvą. Tikėtina, kad taip siekiama paveikti platesnę visuomenės dalį ir sukelti didesnę poveikį.

Nors ankstesnėse atakose naudoti melagingi pranešimai atitiko tiek Rusijos, tiek Baltarusijos interesus remiančią ir aktyviai skleidžiamą prieš NATO nukreiptą retoriką, paskutiniiais metais ypatingas dėmesys skiriamas Baltarusijai naudingsiems teiginiams. Dalis per 2020–2021 m. atakas skleidžiamos dezinformacijos buvo susijusi su Baltarusijos režimo vykdoma politika, migrantų krize, NATO veiksmams Baltarusijos atžvilgiu, Baltarusijos opozicijos atstovų buvimu Lietuvoje.

2021 m. kibernetinėse-informacinėse atakose prieš LR naudoti melagingi pranešimai

„Ghostwriter“ įsilaužus į Lenkijos ministro pirmininko kanceliarijos vadovo elektroninio pašto paskyrą, paviėšinta dalis susirašinėjimų, dokumentų, susijusių su Lenkijos užsienio ir vidaus politika. Viešojoje erdvėje informuojama, kad keletą dokumentų socialiniame tinkle pirmasis paviėšino Baltarusijos propagandai dirbantis asmuo. Neatmestina, kad „Ghostwriter“ palaiko ryšius su Baltarusijos režimu.

Nors Lietuvos informacinėje erdvėje skleidžiamos dezinformacijos efektas institucijoms ir visuomenei išlieka ribotas, operacijų vykdytojai pasitelkia platų priemonių, skirtų skleisti šalies interesams prieštaraujančias žinias, spektrą. Valstybinių institucijų ir žiniasklaidos priemonių tinklapių imitavimas ir (ar) įsilaužimas į juos siekiant pakeisti jų turinį, el. laiškų siuntėjo imitavimas, socialinių tinklų paskyrų užgrobimas aktyviai naudojami kampanijos vykdytojų. Dezinformacijos sklaidai sustiprinti ir jos patikimumui didinti kuriamos fiktyvios socialinių tinklų paskyros, prisidengiama realiais arba fiktyviais asmenimis arba, įgijus prieigą, pasinaudojama realių asmenų (pvz., politikų) socialinių tinklų paskyromis. Tikėtina, kad „Ghostwriter“ kampanijos vykdytojai ieško ir kitų priemonių kenkėjiškos veiklos efektyvumui didinti.

Atakų vykdytojai tendencingai taikosi į internetinius tinklapius (pvz., naujienų portalus), kurių kibernetinis saugumas nėra užtikrinamas. „Ghostwriter“ kampanijos įgyvendintojai taip pat seka marginalių grupuočių ir konspiracinių teorijų šalininkų veiklą ir bando ne tik sustiprinti jų gretas, bet ir imituoti didesnį jų skleidžiamo naratyvo palaikymą visuomenėje, taip tikslingai siekdami supriešinti Lietuvos gyventojus. Labai tikėtina, kad artimoje perspektyvoje priešiškos valstybės ne tik naudosis kibernetinio saugumo spragomis Lietuvos viešojo ir valstybinio sektoriaus IT infrastruktūroje, bet ir pasitelks psichologinio manipuliacinio priemonės, siekdamos Lietuvos gyventojams skleisti melagingas naujienas.

INFORMACINIS SAUGUMAS

SUAKTYVĖJO RUSIJOS IR BALTARUSIJOS PROPAGANDISTŲ VEIKLA PRIŠ LIETUVĄ

Rusijos propagandistų vizitų į Lietuvą skaičius, sumažėjęs prasidėjus COVID-19 pandemijai, auga. Į Lietuvą rinkti medžiagos vėl ėmė vykti tiek Rusijoje, tiek ES valstybėse gyvenantys Rusijos propagandinės žiniasklaidos atstovai. Daugėja ir Baltarusijos propagandistų bandymų Lietuvoje gauti medžiagos jų kuriamai produkcijai.

Minsko režimui sukėlus migrantų krizę, organizuota didelio masto Rusijos ir Baltarusijos propagandos kampanija prieš Lietuvą, Lenkiją ir kitas regiono valstybes. Intensyvumu, agresyvumu ir netikrų naujienų kiekiu ši propagandos kampanija panaši į Rusijos tęstinę informacinę veiklą prieš Ukrainą.

Didelė dalis Rusijos ir Baltarusijos propagandistų pateiktų su migrantų krize susijusių netikrų naujienų yra primityvios, skirtos neigiamoms emocijoms greitai sužadinti ir yra lengvai paneigiamos. Tipinis tokios klastotės pavyzdys – pateikta vaizdo medžiaga su šaunamuosius ginklus migrantams gąsdinti naudojančiais Baltarusijos režimo jėgos struktūrų darbuotojais, juos įvardijant kitų valstybių kariuomenės ar teisėsaugos institucijų pareigūnais. Rusijos ir Baltarusijos propagandinė produkcija migrantų krizės tematika pasižymi karą ir neapykantą kurstančia retorika, kurios buvo gausu ne tik pačių propagandistų, bet ir jų kalbinamų režimų pareigūnų pareiškimuose.

Rusijos propagandistų produkcijoje buvo gausu karą ir neapykantą kurstančių retorikos

Intensyvėjant Rusijos ir Baltarusijos propagandistų bendradarbiavimui, Baltarusijos žiniasklaidai komentarus su Lietuva susijusia tematika pradėjo teikti Lietuvos Respublikos pilietybę turintys prokremliški politiniai marginalai, ne vienus metus iki tol šiuo tikslu išnaudoti Rusijos propagandoje. Labai tikėtina, kad bent su dalimi jų Baltarusijos propagandistai užmezgė ryšius naudodamiesi kolegy iš Rusijos rekomendacijomis.

Lietuvos prokremliški politiniai marginalai aktyviai bendradarbiauja su Baltarusijos propagandistais

Rusijos propagandistus visada domina Vakarų valstybėse vykstančios didelio masto protesto akcijos, kurias jie bando pateikti kaip demokratinių santvarkų žlugimo įrodymą. Lietuvoje vykstantys protesto renginiai nėra išimtis, jiems daug dėmesio skyrė ne tik Rusijos, bet ir Baltarusijos propagandinė žiniasklaida. Didžiausio atgarsio sulaukė 2021 m. rugpjūčio 10 d. riaušėmis pasibaigusi protesto akcija Vilniuje. Apie ją reportažus parengė didžiausią auditoriją turintys Rusijos ir Baltarusijos televizijos kanalai, naudodami neramumus fiksavusių prokremliškų politinių marginalų ir destruktivių sąmokslų teorijų rėmėjų vaizdo medžiagą ir demonstratyviai transliuodami šių asmenų sakomus įžeidimus ir necenzūrinę leksiką.

Artimoje perspektyvoje Rusija planuoja stiprinti savo propagandos sistemą užsienio valstybėse ir didžiausią dėmesį skirti jose gyvenantiems jaunesnio amžiaus rusakalbiams, kuriems ketina siūlyti žurnalistikos studijas Rusijos aukštojo mokslo įstaigose, kursus, seminarus ir kitus mokymus.

FSB DARO ĮTAKĄ PROKREMLIŠKŲ POLITINIŲ MARGINALŲ VALDOMŲ INTERNETO PORTALŲ TURINIUI LIETUVOJE

FSB

Tarpininkai

Informaciniai ištekliai
Lietuvoje

Prieš Lietuvą ir kitas Vakarų valstybes Rusijos vykdomose propagandos kampanijose dalyvauja ne tik Rusijos žiniasklaida ar prokremliški visuomenės veikėjai, bet ir žvalgybos tarnybos, kurios slaptomis priemonėmis platina propagandą užsienio informaciniuose ištekliuose (interneto tinklalapiuose, socialinių tinklų grupėse ir spaudoje).

Prieš Lietuvą tokią veiklą ne vienus metus vykdo FSB, organizuojanti propagandinių straipsnių viešininimą Lietuvoje veikiančiuose informaciniuose ištekliuose. FSB pareigūnai, vykdydami šią veiklą, siekia nuslėpti savo sąsajas su platinama produkcija, todėl iš anksto parengtus straipsnius perduoda per patikimus tarpininkus.

Dažniausiai FSB parengti straipsniai skelbiami prokremliškų politinių marginalų ir sąmokslų teorijų platintojų valdomuose interneto portaluose (*laisvaslaikrastis.lt*, *bukimevieningi.lt* ir kituose), taip pat pasienio savivaldybėse veikiančiuose ar į rusakalbę auditoriją orientuotose Lietuvos žiniasklaidos priemonėse. Straipsnių parengimo kokybė paprastai nebūna aukšta, juose pasitaiko kalbos klaidų ar norminei lietuvių kalbai nebūdingų konstrukcijų. Straipsnių autoriais yra nurodomi neegzistuojantys asmenys.

laisvas

Tik 2,08 eur mėnesiui!

Vedamasis COVID-19 Aktualijos Žurnalistiniai tyrimai Mafingis teisėsauga Politika Nuomonės Archyvas Kontaktai

Facebook

«Vakcinų karas»

Šiuo metu Europoje vyksta tikra dezinformacijos kampanija apie tariamai neigiamą vakcinos Sputnik V poveikį, daeita ir iki teiginių, neva nuo šios vakcijos net mirštama.

„Kryžiaus žygį“ prieš rusišką vakciną pradėjo interneto portalas EUobserver, kurio centras randasi Briuselyje, o portalo finansavimas jau seniai kelia dideles abejones dėl galimai neskaidrios įtakos. Ši belgiška žiniasklaidos priemonė pranešė „sensaciją“ apie mirtis-neva keturi Rusijos piliečiai mirė po to, kai buvo paskiepyti vakcina Sputnik V. Pravartu pastebėti, jog portalas rėmėis anonominium šaltiniu, taigi faktiškai nenurodė tikrų faktų.

Įdomu pastebėti, kad Rusijos atstovai dar prieš keletą savaičių įspėjo įvairias pasaulio žiniasklaidos priemones apie tai, kad rengiama prieš Sputnik V nukreipta informacinė kampanija, kurios pagrindinis tikslas: „formuoti neigiamą požiūrį į Rusijos mokslininkų sukurtus preparatus, kurie naudojami koronaviruso infekcijos neutralizavimui“. Kaip teigė šaltinis iš Kremlius, šios informacinės kampanijos organizatoriai savo tezes apie „pavojingą“ Sputnik V vakciną stengsis pagrįsti tuo, kad „nuo šio preparato masiškai miršta juo paskiepyti žmonės“.

FSB iniciatyva 2021 m. portale paskelbtas straipsnis „Vakcinų karas“, kuriame reiškiamas nepasitenkinimas dėl ES valstybių nepasitikėjimo Rusijoje sukurta „Sputnik V“ vakcina.

FSB Lietuvoje ne tik platina Rusijai palankius straipsnius, bet ir kuria propagandinius interneto tinklalapius lietuvių kalba. Dėl šnipinėjimo kaltu pripažintam Lietuvos Respublikos piliečiui M. Tunikaičiui, be kitų užduočių, FSB buvo nurodžiusi administruoti lietuvių kalba naujienas platinantį tinklalapį *nepriklausomizurnalistai.eu*. Asmenį sulaikius tinklalapis nustojo veikti.

GRĖSMĖS KONSTITUCINEI SANTVARKAI

PROTESTO AKCIJOMIS LIETUVOJE BANDO NAUDOTIS PROKREMLIŠKOS IR EKSTREMISTINĖS JĖGOS

2021 m. Lietuvoje po ilgo laiko tarpo įvyko kelios didelio masto protesto akcijos, jose dalyvavo nuo 5 iki 15 tūkstančių žmonių. Didžioji dalis jų buvo taikūs šalies gyventojai, įgyvendinantys savo konstitucines teises reikšti nuomonę ir rinktis į taikius susibūrimus. Tačiau šie renginiai pritraukė ir Kremliaus politikos rėmėjų, ekstremistines ideologijas ir destruktivias sąmokslų teorijas propaguojančių asmenų, turinčių antikonstitucinių nuostatų ir smurtą matančių kaip įrankį

2021 m. rugpjūčio 10 d. Vilniaus Nepriklausomybės aikštėje vykusį ir neramumais pasibaigusį protesto akciją, kurioje dalyvavo apie 5 tūkst. žmonių, iš kitų tokio pobūdžio renginių išsiskyrė tuo, kad jos organizavimas ir mobilizacinė kampanija truko labai trumpai – apie savaitę, o jos metu išsakyti nuomonę buvo leidžiama ir tokio dydžio renginių savarankiškai suorganizuoti negalintiems prokremliškiems politiniams marginalams. Neramumuose dalyvavo tik nedidelė dalis į protesto akciją atvykusių žmonių ir nebuvo gauta duomenų, kad jie iš anksto derintų neramumų scenarijų ir savo vaidmenis jį įgyvendindami. Tarp protesto akcijos dalyvių, kuriems pareikšti įtarimai dalyvavus neramumuose, buvo asmenų, žinomų Lietuvos žvalgybai dėl dešiniojo ekstremizmo ideologijų ir destruktivių sąmokslų teorijų propagavimo.

---

siekti savo tikslų. Dėl šios priežasties per protesto akcijas neišvengta nedidelių incidentų, o vienas renginys baigėsi riaušėmis.

2021 m. rugpjūčio 10 d. riaušėmis pasibaigusį renginį išnaudojo autoritarinių valstybių propagandistai

Minėtose protesto akcijose dalyvavo didžioji dalis aktyviausių Lietuvoje veiklą vykdančių prokremliškų politinių marginalų, kurie akcijas bandė panaudoti savo ideologinių nuostatų sklaidai ir naujų sekėjų paieškai. Kai kurių protesto akcijų dalyvių prokremliškiems marginalams išreikšta parama tapo paskata jiems aktyvinti veiklą ir pradėti kurti prokremlišką ir antivakarietišką politinę organizaciją. Tokie planai yra naudingi Rusijai, ne vienus metus rodančiai suinteresuotumą, kad Lietuvoje atsirastų jai atvirai palankumą reiškianti politinė jėga, kokių yra kai kuriose kitose Europos valstybėse. Šių politinių jėgų atstovai siekia, kad jų valstybėse būtų priimti Kremlui politiškai ir ekonomiškai palankūs teisės aktai, dalyvauja tarptautiniuose Rusijos įtakos didinimo projektuose ir antivakarietiškos propagandos kampanijose.

Jvykusių protesto akcijų organizatoriai paramos Kremliaus ir jo sąjungininkų režimams atvirai nereiškia, tačiau didžioji dalis jų savo pareiškimuose atkartoja prokremliškų propagandistų vartojamus terminus, naratyvus ir sąmoklo teorijas, pvz., kvestionuoja Lietuvos suverenumą ar teigia, kad pabėgėlių krizę nulėmė NATO valstybių karinės operacijos Vidurio Rytuose.

LIETUVOJE IŠLIEKA DEŠINIŲJŲ EKSTREMISTŲ TERORO IŠPUOLIO RIZIKA

Lietuvoje gyvena kelios dešimtys asmenų, aktyviai skleidžiančių dešiniojo ekstremizmo akceleracionizmo ideologijos propagandą skaitmeninės komunikacijos platformose. Kai kurie iš jų savo ideologines nuostatas pradeda platinti ir viešosiose vietose, ir protesto akcijose, klijuodami lipdukus ir dalydami skrajutes. Patys aktyviausi akceleracionizmo rėmėjai kryptingai siekia radikalizuoti paauglius, o jau radikalizuotuosius skatina neapsiriboti diskusijomis internete ir pradėti realią veiklą.

Dešinieji ekstremistai Lietuvoje skleidžia neapykantą kurstančią propagandą [facebook.com](https://www.facebook.com) nuotrauka

Dešinieji ekstremistai bandė pasinaudoti ir migrantų krize. Kelios iniciatyvos organizuoti patruliuojimą pasienyje nutrūko pradinėse stadijose. Jais surengti planavę asmenys ketino ieškoti sieną kirtusių asmenų ir prieš juos naudoti smurtą. Taip pat kai kurių Europos valstybių dešiniųjų ekstremistų naudojamuose informaciniuose ištekliuose paskelbti raginimai vykti į Lietuvos ir Baltarusijos pasienį.

Lietuvos dešiniųjų ekstremistų diskusijų grupėse yra platinamos savadarbių ginklų ir sprogmenų gamybos instrukcijos, kovos menų bei karo taktikos literatūra ir didelio masto teroro aktus įvykdžiusių dešiniųjų ekstremistų manifestai. Tokios tendencijos rodo, kad dešiniųjų ekstremistų veikla išlieka rizikos veiksniumu valstybės saugumui, ir neatmestina, kad artimoje perspektyvoje bus bandymų surengti teroro aktą prieš tautines ir religines mažumas, pabėgėlius, žmogaus teisių srityje veiklą vykdančius valstybės tarnautojus ar visuomenininkus.

TERORIZMAS IR MIGRACIJA

NELEGALIOS MIGRACIJOS SRAUTAS IŠ BALTARUSIJOS KELIA RIZIKŲ LIETUVOS SAUGUMUI

A. Lukašenkos režimui organizuojant neteisėtos migracijos srautus iš Vidurio Rytų į ES, nustatyta, kad per Baltarusiją į Lietuvą mėgino patekti keliolika asmenų, slepiančių (įtariamų slėpus) savo ryšius su teroristinėmis ar ekstremistinėmis organizacijomis, dalyvavusių sukarintų grupuočių veikloje ir turinčių karinės patirties.

Didžioji dalis neteisėtai Baltarusijos ir Lietuvos sieną kirtusių migrantų yra iš Irako, kuriame aktyviai veikia teroristinės ir ekstremistinės organizacijos – „Islamo valstybė“ (ISIL), Kurdistano darbininkų partija (PKK) ir išpuolius prieš NATO šalių pajėgas Irake vykdančios sukarintos šių grupuotės. Dalis neteisėtų migrantų, prašiusių prieglobsčio Lietuvoje, prisistatė šalių, kuriose veikia teroristinės organizacijos – Sirijos, Afganistano, Nigerijos, Pakistano, Malio, Somalio, Jemeno, taip pat Šiaurės Kaukazo regiono šalių – piliečiais. Didelė dalis į Lietuvą patekusių neteisėtų migrantų nepateikė asmens dokumentų, dalis prisistatė kitais vardais, tai sunkino jų identifikavimą bei patikrinimą siekiant nustatyti jų galimai keliamas grėsmes valstybės saugumui. Neatmestina, kad tarp nelegalių migrantų yra asmenų, bandančių slėptis nuo baudžiamojo persekiojimo dėl savo kilmės šalyse įvykdytų nusikaltimų.

LIETUVOS ŽVALGYBA NELEGALIOS MIGRACIJOS SRAUTE IŠ BALTARUSIJOS NUSTATĖ KELIOLIKA ASMENŲ, ĮTARIAMŲ RYŠIAIS SU TERORISTINĖMIS ORGANIZACIJOMIS IR SUKARINTOMIS GRUPOUTĖMIS

Asmenys, turintys sąsajų su ES pripažintomis teroristinėmis organizacijomis

Asmuo, patekęs į Lietuvą, prisistatė kitu vardu ir pavarde, nusišepė savo ryšius ir lankymosi konflikto zonoje faktą. Nustatyta, kad šis asmuo, žinomas kitu vardu ir pavarde, buvo išvykęs į konfliktų regionus kovoti ISIL pusėje. Žvalgybos informacija buvo perduota Migracijos departamentui, priimtas sprendimas nesuteikti jam prieglobsčio ir išsiųsti iš šalies.

Asmenys, dalyvavę sukarintų grupuočių veikloje

Asmuo nusišepė savo ryšius su sukarinta grupuote, įgūdžius naudotis ginklais, turimą karinę patirtį konfliktų regionuose. Žvalgybos informacija apie šį asmenį buvo perduota Migracijos departamentui, priėmusiam sprendimą nesuteikti jam prieglobsčio ir išsiųsti iš šalies.

TERORISTAI ANKSČIAU NAUDOJOSI NELEGALIOS MIGRACIJOS KELIAIS Į ES IR RADIKALIZAVO MIGRANTUS

2015 m. neteisėtos migracijos krize Europoje pasinaudojo asmenys, norėję patekti į ES teritoriją be tapatybės dokumentų, įskaitant ir islamistinių teroristinių organizacijų narius. 2015 m. kovą įvykdęs teroro aktą prieš turistus Tunise, vėliau ISIL narys pasinaudojo centriniu Viduržemio jūros keliu ir kartu su neteisėtais migrantais atvyko į Italiją. Nelegalios migracijos keliu per Balkanus atvyko ir ISIL nariai, 2015 m. lapkritį Paryžiuje įvykdė didelio masto teroro aktus. Fiksuoti atvejai, kai nelegalios migracijos keliais į Europą vyko teroristinių organizacijų pusėje konfliktų regionuose kovoję, radikalią islamistinę ideologiją remiantys asmenys.

Fiksuojami atvejai, kai prieglobsčio pasiprašę asmenys arba asmenys, kuriems buvo atsakyta suteikti prieglobstį, įvykdė teroro aktus Europoje arba ketino juos vykdyti, tačiau jų planai buvo užkardyti. 2020 m. išpuolį peiliu prieš Nicos bažnyčioje esančius žmones įvykdė Tuniso pilietis, pasiprašęs prieglobsčio Italijoje. 2021 m. sprogmenį prie ligoninės Liverpulyje detonavęs Jemeno pilietis buvo pasiprašęs prieglobsčio Jungtinėje Karalystėje.

Teroristinių organizacijų nariai naudojami nelegalios migracijos maršrutais į Europą, tačiau tai nėra nuolatinis ir organizuotas procesas dėl jiems kylančio ilgalaikio sulaikymo ir atpažinimo pagal biometrinius duomenis rizikos. Teroristai naudojami ir kitais būdais keliauti į ES šalis, pavyzdžiui, keliauja su padirbtais dokumentais.

Šiuo metu ISIL iš Sirijos ir Irako neturi pajėgumų organizuoti teroro aktų Europoje, tačiau aktyviai skleidžia teroristinę propagandą, siekdama paskatinti pavienius radikalizuotus asmenis vykdyti išpuolius Europoje. Tokia propaganda paveikia ir pavienius prieglobsčio prašytojus, ypač asmenis, turinčius sunkumų integruotis į priėmusios šalies visuomenę, nusivylusius naujomis gyvenimo sąlygomis ar besiradikalizavusius dėl psichikos problemų – jie yra paveikūs teroristinių organizacijų skleidžiamai propagandai prieš Vakarus.

Lietuva didžiąjai daliai neteisėtai Baltarusijos ir Lietuvos sieną kirtusių migrantų yra tranzito valstybė, per kurią siekiama patekti į Vakarų Europos šalis. Lietuva nėra islamistinių teroristinių organizacijų taikiny, todėl artimiausioje perspektyvoje teroro aktų tikimybė Lietuvoje išliks maža, nepaisant padidėjusių nelegalios migracijos srautų. Jei Baltarusijos režimo organizuota neteisėta migracija iš konfliktų regionų Europos rytinių sienų keliu taptų nuolatiniu reiškiniu, tikėtina, kad teroristinių ar ekstremistinių organizacijų nariai mėgintų juo aktyviau naudotis, tai keltų riziką dėl didesnio teroristų tranzito per Lietuvą. Artimoje perspektyvoje neatmestina pavienių neteisėtų migrantų, turinčių psichikos problemų, paveikusių teroristinių organizacijų propagandai, negalėjusių Lietuvoje ar kitoje ES šalyje gauti prieglobsčio arba nesugebėjusių įsitvirtinti Lietuvos ar kitos ES šalies visuomenėje, radikalizavimosi tikimybė.

TERORISTINIŲ IŠPUOLIŲ GRĖSMĖ ES ŠALIMS IŠLIKS DIDELĖ

Praejusiais metais radikalūs islamistai Europoje įvykdė daug mažiau išpuolių nei ankstesniais metais: už penkis išpuolius Vokietijoje, Prancūzijoje, Norvegijoje ir Jungtinėje Karalystėje atsakingi pavieniai asmenys, motyvuoti islamistinio ekstremizmo ideologijos, tačiau tiesioginių jų ryšių su teroristinėmis organizacijomis neaptikta. Tarptautinėms teroristinėms organizacijoms „Islamo valstybė“ (ISIL) ir „Al Qaeda“ (AQ) nepavyko Europoje surengti koordinuotų išpuolių. Europos žvalgybos ir teisėsaugos tarnybos užkardė nemažai ekstremistų rengtų išpuolių. Per metus Europoje buvo įvykdyta keletas teroro akto požymių turinčių smurtinių išpuolių, tačiau jų motyvai nėra aiškūs, kyla abejonių dėl įtariamųjų psichinės sveikatos būklės.

Besitęsiantys viešojo gyvenimo suvaržymai Europoje dėl COVID-19 pandemijos kelia kai kurių asmenų saviradikalizacijos riziką – užsidarę namuose ir naršydami internete žmonės susiduria su platinamomis radikaliomis ideologijomis, siekia kontaktuoti su jų skleidėjais, įsitraukia į ekstremistinę veiklą. Artimoje perspektyvoje Europoje tiesioginę teroro aktų grėsmę kels su teroristinėmis organizacijomis tiesiogiai nesusiję radikalizuoti individai, savo gebėjimais ir ištekliais galintys surengti paprastos taktikos išpuolius.

Europoje policijos pareigūnai teroristams tampa vienu iš taikinių. Policijos darbuotojos, žuvusios per teroro aktą Paryžiaus priemiestyje Rambouillet 2021 m., pagerbimas
AFP / Scanpix nuotrauka

Lietuvoje teroro akto tikimybė yra maža

- Organizuotų islamistinio ir politinio ekstremizmo rėmėjų grupių Lietuvoje nenustatyta
  - Lietuvai nebuvo grasinta teroro aktais iš užsienio
  - Nelegalios migracijos sraute iš Baltarusijos nustatyti užsieniečiai, įtariamai ryšiais su teroristinėmis ar sukurintomis organizacijomis, neturi ketinimų veikti prieš Lietuvą, jų judėjimas apribotas
  - Lietuvoje nepastebima didėjančios radikalizacijos požymių
  - Dėl internete prieinamos ekstremistų propagandos paveikumo egzistuoja pavienių asmenų radikalizacijos rizika
-

EKONOMINIS IR ENERGETINIS SAUGUMAS

BALTARUSIJA IR „ROSATOM“ TĘSIA BALTARUSIJOS ATOMINĖS ELEKTRINĖS EKSPLOATACIJĄ, NEPAISYDAMOS BESIKARTOJANČIŲ ĮRANGOS DEFEKTŲ

Rusijos branduolinės energetikos korporacija „Rosatom“ projektą Baltarusijoje – Baltarusijos atominę elektrinę (BelAE) – siekia pristatyti kaip sėkmės istoriją ir jos pavyzdžiu diegti savo technologijas ir stiprinti įtaką kitose užsienio šalyse. 2021 m. birželio 10 d. „Rosatom“ generalinis direktorius Aleksejus Lichačiovas, skelbdamas komercinės pirmojo BelAE bloko eksploatacijos pradžią, džiaugėsi „istoriniu įvykiu“. Pasak jo, tai „didelio darbo, kurį atliko aukštos kvalifikacijos specialistų iš abiejų šalių komanda, rezultatas“.

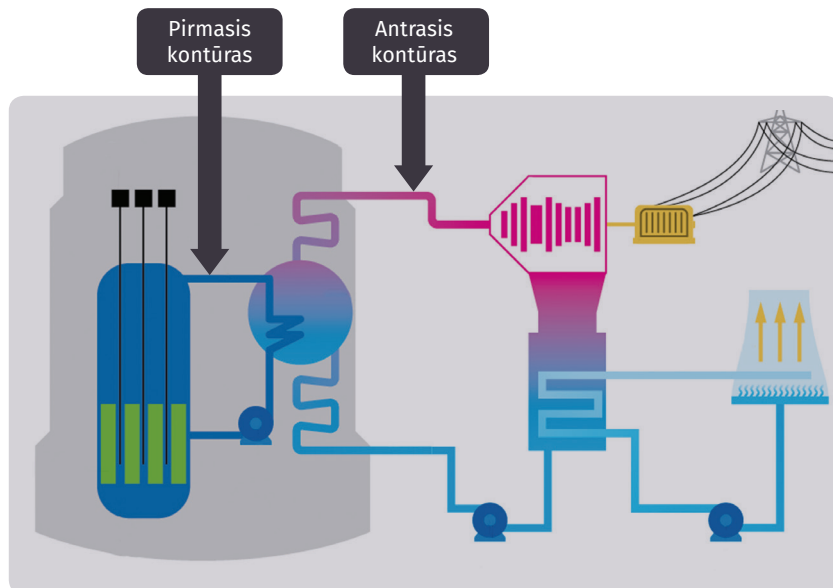
Viešoji retorika, pagyros projektui ir naujiems technologiniams sprendimams neatspindi tikrosios situacijos BelAE. Dažni BelAE atsijungimai nuo tinklo rodo, kad BelAE dirbantys specialistai nuolat susiduria su įrangos defektais ir turi improvizuoti, ieškoti laikinų sprendimų BelAE sistemoms suvaldyti.

BelAE susiduriama su „Rosatom“ diegtų sistemų, kurios itin svarbios branduolinei saugai užtikrinti, defektais. Dar prieš pradėdant BelAE pirmojo bloko komercinę eksploataciją, BelAE susidūrė su reaktorių aušinančios pirmojo cirkuliacinio kontūro sistemos sandarumo problemomis. Atliekant reaktoriaus avarinio stabdymo, jam veikiant 100 proc. galia, bandymą, įvyko incidentas. Buvo nustatyta, kad reaktorių aušinanti pirmojo cirkuliacinio kontūro sistema nėra sandari. Radioaktyviomis medžiagomis užterštas pirmajame kontūre cirkuliuojantis vanduo pateko į antrąjį kontūrą. Tokie vienos svarbiausių sistemų gedimai nėra tipiniai naujai pradėjusiuose veikti reaktoriuose. Itin svarbu tai, kad BelAE pirmojo bloko veikla, nors ir buvo nustatyti minėti defektai, buvo atnaujinta nesiėmus visų būtinų veiksmų incidentui nuodugnai iširti.

VVER tipo reaktorių veiklos principas grindžiamas dviejų atskirų cirkuliacinių kontūrų sistema. Pirmajame kontūre cirkuliuojantis vanduo teka per reaktoriaus aktyviąją zoną ir jį aušindamas įkaista, tačiau dėl sudaromo didelio slėgio neužverda. Kadangi vanduo teka per reaktoriaus aktyviąją zoną, jis yra užteršiamas radioaktyviosiomis medžiagomis. Pirmojo kontūro vandens karštį absorbuoja antrajame cirkuliaciniame kontūre tekantis vanduo, kuris garuoja ir užtikrina elektros generaciją. VVER tipo reaktoriuose pirmasis ir antrasis kontūrai turi būti sandarūs – vanduo, tekantis pirmajame, jei nėra sistemos defektų, neturi patekti nei į apsauginę reaktoriaus gaubto erdvę, nei į antrąjį kontūrą. Pirmajame kontūre cirkuliuojančiam radioaktyviosiomis medžiagomis užterštam vandeniui patekus į antrąjį kontūrą, didėja aplinkos taršos radioaktyviosiomis medžiagomis rizika.

„Rosatom“ VVER tipo reaktorių modelis
rosatomnewsletter.com

Korporacija „Rosatom“, siekdama, kad licencija pirmojo bloko komercinei eksploatacijai būtų išduota nepaisant trūkumų, darė spaudimą baltarusių reguliuotojui ir bandė užsitikrinti Baltarusijos valdžios palaikymą. Dėl Baltarusijos aukščiausios politinės vadovybės ir „Rosatom“ vykdomo spaudimo Baltarusijos priežiūros institucijos, nors ir nuogaštavo dėl BelAE įvykusių incidentų, nustatytų defektų ir tinkamai neįvykdytų reikalavimų, išdavė licenciją pirmojo bloko komercinei eksploatacijai, kuri buvo pradėta nepašalinus defektų ir neatlikus visų numatytų įrangos testų. Taigi „istorinio įvykio“ diena buvo „Rosatom“ ambicijų, atsinaus požiūrio į branduolinės saugos reikalavimus ir politinio spaudimo Baltarusijos priežiūros institucijoms rezultatas.

A. Lichačiovo pagyros aukštos kvalifikacijos specialistams, atlikusiems darbus BelAE, taip pat kelia pagyrstų abejonių. Baltarusija nuo pat projekto įgyvendinimo pradžios susidūrė su kvalifikuotų subrangovų ir personalo stoka, o atmosfera statybų aikštelėje pasižymėjo žema darbo kultūra. Eksploatuojant atominę elektrinę aukštos kvalifikacijos personalas yra itin svarbus veiksnys siekiant laiku ir tinkamai reaguoti į incidentus ir suvaldyti jų pasekmes. BelAE ekspertai dėl kompetencijos stokos turi kliautis „Rosatom“ ar kitų Rusijos institucijų parama. Tokia situacija mažina tikimybę, kad į netikėtus incidentus, galinčius lemti aplinkos taršos radioaktyviosiomis medžiagomis pavojų, bus sureaguota laiku ir tinkamai.

Neplanuotų įvykių BelAE netrūksta ir pradėjus komercinės eksploatacijos etapą. 2021 m. liepos 12 d. BelAE pirmasis blokas neplanuotai dėl techninių trikdžių avariniu būdu atsijungė nuo elektros perdavimo tinklo. Reaktoriaus veikla buvo atnaujinta tik 2021 m. spalio 4 d., tačiau vėliau dar ne kartą buvo stabdoma. 2021 m. spalį taip pat užfiksuotas reaktorių aušinančio pirmojo kontūro sistemos nesandarumas.

„Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos nuolat slepia informaciją apie tikrąją situaciją BelAE, todėl apie įvykčius incidentus detalios informacijos neteikia. „Rosatom“ ir Baltarusijos institucijos nuo pat projekto įgyvendinimo pradžios slėpė BelAE statybų metu vykusius incidentus, skubotą darbų eigą, specialistų kompetencijos stoką ir atsainų požiūrį į branduolinės saugos reikalavimus, tačiau tai nekėlė aplinkos taršos radioaktyviosiomis medžiagomis rizikų. Eksploatuojant branduolinę jėgainę, incidentai gali turėti rimtesnių pasekmių. Labai tikėtina, kad laiku nepateikta informacija apie tikrąją situaciją ribos galimybes operatyviai suvaldyti situaciją.

RUSIJA NAUDOJASI ENERGETIKOS SVERTAIS, SIEKDAMA SAU PALANKIŲ SPRENDIMŲ

2021 m. išryškėjo Rusijos koncerno „Gazprom“ manipuliacijos gamtinių dujų rinkoje. Pagrindiniai Rusijos tikslai, kurių buvo siekiama energetikos srityje: kuo greičiau pradėti eksploatuoti dujotiekį „Nord Stream 2“, atkurti įtaką ir pozicijas, kurios pastaraisiais metais silpnėjo dėl suskystintųjų gamtinių dujų rinkos (SGD) plėtros, ir išlaikyti Rusijos energetikos infrastruktūros ryšius su ES.

2021 m. viduryje Rusijos koncernas „Gazprom“ iki kontraktuose numatyto minimumo sumažino į Europos rinką ir gamtinių dujų saugyklas tiekiamų gamtinių dujų kiekį. Mažiau nei įprastai gamtinių dujų buvo realizuota ir momentinių sandorių (*spot*) rinkoje. Gamtinių dujų kainos ėmė sparčiai kilti ir pasiekė neįprastą aukštumą. Palankias sąlygas manipuluoti gamtinių dujų tiekimu sukūrė ir situacija SGD rinkoje – „Equinor“ priklausanti didžiausia Europoje Hamerfesto SGD gamykla Norvegijos šiaurėje nebuvo eksploatuojama dėl 2020 m. rugsėjį joje kilusio gaisro, o dar aukštesnė nei Europoje gamtinių dujų kaina Azijos šalyse į jas sutraukė rinkoje buvusius SGD krovinius.

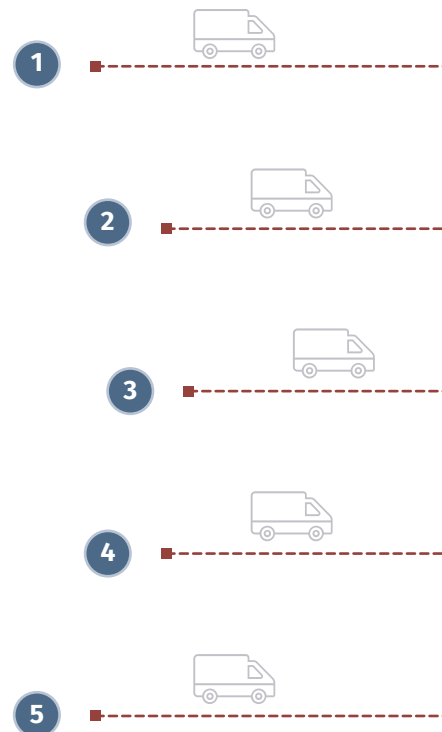
Kremlius atstovai atvirai deklaravo, kad problemą būtų galima išspręsti paleidus dujotiekį „Nord Stream 2“ – pagreitinus licencijavimo procesus ir išdavus visus reikiamus leidimus jam eksploatuoti. Neva paleistu dujotiekiu būtų patiektas papildomas gamtinių dujų kiekis, kuris leistų Europai išvengti dujų krizės. Koncernas „Gazprom“, naudodamas jau esamą infrastruktūrą, turėjo techninių galimybių padidinti gamtinių dujų tiekimą, tačiau to nesiėmė. Labai tikėtina, kad taip Kremlius siekė paspartinti „Nord Stream 2“ eksploatacijos pradžią.

Siekdama politinių tikslų, Rusija nevengia naudotis turimais svertais ir kituose energetikos sektoriuose. Elektros sistemų sinchronizacija su kontinentinės Europos tinklais šiuo metu yra itin svarbus projektas Baltijos šalims siekiant užtikrinti energetinę nepriklausomybę. Labai tikėtina, kad Rusijos režimo atstovai, norėdami išlaikyti infrastruktūros sąsajas su Baltijos šalimis, artimoje perspektyvoje ieškos būdų daryti įtaką Baltijos šalių elektros sistemų sinchronizacijos su KET klausimais: bandys megzti naujus ir pasinaudoti esamais ryšiais su Baltijos šalyse veikiančiais lojaliais energetikos sektoriaus atstovais, stiprins lobistinius veiksmus ES institucijose ir manipuluos Baltijos šalių elektros sistemų išankstiniu atjungimu nuo BRELL žiedo.

PER TARPININKUS RUSIJA SIEKIA ĮSIGYTI TRŪKSTAMAS VAKARŲ TECHNOLOGIJAS ŽVALGYBOS IR KARINĖMS REIKMĖMS

Dėl ekonominių sankcijų, taikomų už veiksmus Ukrainoje, Rusijos karinė pramonė susiduria su iššūkiais įsigydama dvejopo naudojimo prekes, reikalingas esamoms technologinėms spragoms užpildyti. Kontroliuojant prekių tranzito ir eksporto į Rusiją srautus, Lietuvai tenka atsakomybė suvaldyti rizikas, kad Vakarų gamintojų prekės nebūtų skirtos Rusijos karinei galiai, keliančiai grėsmę regioniniam saugumui, didinti. Siekdama apeiti apribojimus, Rusija naudojasi Vakarų šalyse įsteigtų tarpinių bendrovių ir didmenine prekyba Rusijoje užsiimančių bendrovių paslaugomis – siekia nusišnepti dvejopą prekių paskirtį, tikruosius prekių panaudojimo tikslus ir išvengti taikomos kontrolės.

Dirbtinai ilga dvejopo naudojimo prekių ir technologijų tiekimo grandinė, siekiant nusišnepti jų karinį panaudojimą

Rusija naudojami Lietuvos, kaip vienos iš tranzito šalių, logistikos infrastruktūra ir tarpinių bendrovių paslaugomis, siekdama įsigyti Vakarų gamintojų prekes. Rusijos užsakymus vykdantys logistikos sektoriaus atstovai organizuoja prekių eksportą iš Lietuvos. Formindami muitinės eksporto procedūras Lietuvoje jie siekia nusišlėpti informaciją apie dvejojimą prekių paskirtį ir tikruosius galutinius gavėjus Rusijoje, ją privaloma pateikti kreipiantis dėl licencijos eksportuoti dvejopo naudojimo prekes. Kontrolės institucijos priima sprendimą išduoti licenciją tik įvertinusios riziką, kylančią dėl dvejopo naudojimo prekių paskirties, jų panaudojimo tikslų ir galutinių gavėjų. Muitinei deklaruojamos prekių gavėjos Rusijoje neretai yra bendrovės, užsiimančios didmenine prekyba, todėl rizika dėl tikrųjų galutinių gavėjų lieka neįvertinta. Taip Lietuva yra įtraukiama į dirbtinai kuriamas ilgą prekių pristatymo grandines, skirtas tarptautiniams apribojimams apeiti ir neatskleisti tikrųjų užsakovų Rusijoje dėl jų sąsajų su karine pramone.

Dvejopo naudojimo prekių gamyba ir pardavimas

Vakarų gamintojai parduoda dvejopo naudojimo prekes ir technologijas.

Pardavimo ir logistikos tarpininkai Vakarų šalyse

Vakarų šalyse įsteigtos tarpinės bendrovės įsigyja technologijas ir vėliau jas perparduoda kitoms tarpinėms bendrovėms.

Eksportas iš Vakarų į Rusiją

Muitinės eksporto procedūrų metu tarpininkas slepia kontroliuojamų dvejopo naudojimo technologijų paskirtį ir tikrąjį galutinį gavėją Rusijoje.

Tarpiniai vartotojai Rusijoje

Didmeninės prekybos bendrovės Rusijoje parduoda technologijas švietimo ir mokslo institucijoms, įgyvendinančioms karines tyrimų programas, arba karinės pramonės atstovams.

Galutinis karinis naudojimas Rusijoje

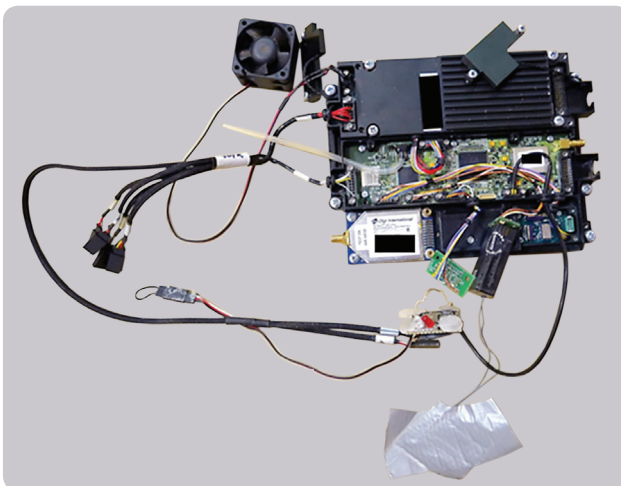
Galutiniai gavėjai Rusijoje naudoja technologijas masinio naikinimo ginklų vystymo programose.

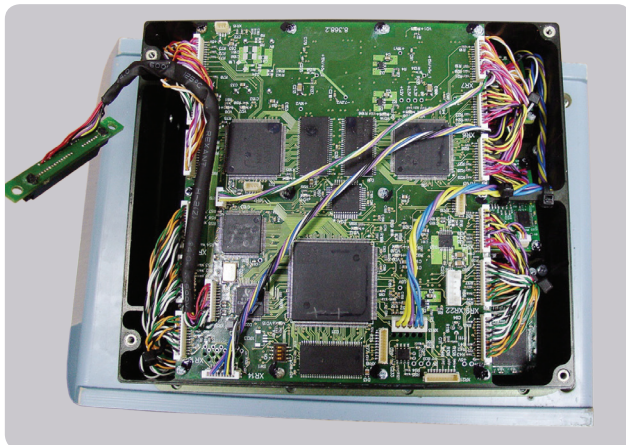
Jungtinės Karalystės organizacijos „Conflict Armament Research“ (CAR) naujas tyrimas patvirtina tarpininkų išnaudojimą Rusijai apeinant taikomus ribojimus ir įsigyjant Vakarų gamybos technologijų. CAR nustatė Lietuvos teritorijoje rasto su Rusija siejamo žvalgybinio bepiločio skraidančio aparato (BSA) ir Rytų Ukrainoje žvalgybines operacijas prieš svarbią infrastruktūrą vykdžiusių BSA gamyboje naudotų komponentų įsigijimo schemas. Šiuose BSA įdiegtus itin tikslius giroskopų ir akcelerometrų modulius 2012 m. ir 2014–2015 m. iš Europos Sąjungos gamintojų įsigijo elektronikos komponentų platintoja Rusijoje „Radiant-Elcom“ (šiuo metu persivadynusi „Radiant Group“) ir vėliau juos pardavė kitiems klientams Rusijoje, užsiimantiems moksliniais tyrimais. 2017–2021 m. „Radiant Group“ taip pat siekė tarpininkauti tiekiant panašią Vakarų gamybos įrangą Rusijos bendrovėms, tačiau kontrolės institucijos tokį eksportą apribojo dėl įrangos panaudojimo karinėse programose rizikų.

CAR tyrimas taip pat patvirtino, kad trūkstamų technologijų tiekimo į Rusiją grandinėje dalyvauja ir Vakaruose veikiantys Rusijos užsakymus įgyvendinantys asmenys. Rusijos žvalgybos BSA gamyboje buvo panaudoti vienoje Vakarų šalyje pagaminti varikliai, kuriuos tiekti į Rusiją tarpininkavo kitoje šalyje įsteigta Rusijos piliečių valdoma prekybos ir tarpininkavimo paslaugas teikusi bendrovė.

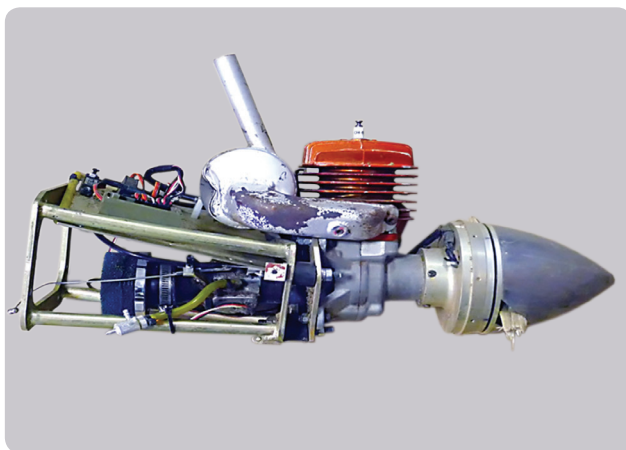

2016 m. Lietuvos teritorijoje rasto su Rusija susijusio žvalgybinio BSA valdymo modulis

BSA kamerų valdymo modulis

BSA variklis

Tikėtina, kad artimoje ir vidutinėje perspektyvoje Rusijos karinė pramonė išliks priklausoma nuo Vakarų technologijų, todėl dėl Rusijai taikomų apribojimų tarpininkų paslaugų poreikis nemažės. Lietuva, siekdama užtikrinti tarptautinius įsipareigojimus, artimoje perspektyvoje susidurs su iššūkiais suvaldyti rizikas, kylančias dėl logistikos grandinėje dalyvaujančių tarpininkų bandymų nuslėpti dvejoją prekių paskirtį ir tikruosius panaudojimo tikslus.

Išleido Antrasis operatyvinių tarnybų departamentas prie Krašto apsaugos ministerijos ir Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas

2022-02-17 Tiražas 731 egz. Užs. Nr. GL-4

Maketavo Krašto apsaugos ministerijos Bendrųjų reikalų departamento
Vaizdinės informacijos skyrius, Totorių g. 25, LT-01121 Vilnius, www.kam.lt
Spausdino Lietuvos kariuomenės Karo kartografijos centras,
Muitinės g. 4, Domeikava, LT-54359 Kauno r.

ISSN 2669-2708

© Krašto apsaugos ministerija, 2022

© Lietuvos Respublikos valstybės saugumo departamentas, 2022

